

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ซึ่งได้รวบรวมมาจากหนังสือเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยจะเสนอตามลำดับดังนี้

- 2.1 ความหมายของบทบาท
- 2.2 ประเภทของบทบาท
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของครูอาจารย์
- 2.4 ประวัติของงานอาจารย์ที่ปรึกษา
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของบทบาท

คำว่า "บทบาท" นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายหลายท่าน เป็นต้นว่า Hoyle (อ้างถึงในนวลพร โตวิจิตรรังสี, 2524) ให้ความหมายว่า บทบาทหมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมที่เหมือน ๆ กันของคน ที่ดำรงตำแหน่งเดียวกันหรืออยู่ในสังคมเดียวกันรวมถึงแบบแผนของพฤติกรรมที่ผูกพัน หรือขึ้นอยู่กับความคาดหวังของสมาชิกอื่น ๆ ในสังคมด้วย และ ทองคุณ หงส์พันธ์ (2512) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่าคือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานโดยตรงและงานพิเศษที่ควรจะต้องทำ

ไพบูลย์ ช่างเรือน (2516) อธิบายบทบาทโดยทั่วไปว่า พิจารณาความหมายได้สองนัย คือ นัยแรกพิจารณาในด้านโครงสร้างสังคม บทบาทหมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น อีกนัยหนึ่งพิจารณาในด้านการแสดงบทบาทหรือการปะทะสังสรรค์ทางสังคม บทบาทจึงหมายถึง ผลสืบเนื่องที่มีแบบแผน

ประทุม แป้นสุวรรณ (2522) ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง ภารกิจหน้าที่ที่มีอยู่ในตำแหน่งหนึ่งเช่น ตำแหน่งอาจารย์ ตำแหน่งนักศึกษา ฯลฯ ทุก ๆ ตำแหน่งต่างก็มีหน้าที่ตามบทบาทของตนเอง ซึ่งบทบาทเปลี่ยนแปลงได้ตามตำแหน่งหน้าที่ บทบาทหน่วยย่อยที่สุดในสังคม เรียกว่า บุคคลิกภาพ บทบาทเป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังสังคมสร้างขึ้นและบทบาทเป็นองค์ประกอบของโครงสร้างของสังคม

ไวยรัช เจียมบรรจง (2523) การกล่าวถึงความหมายของบทบาทว่า บทบาท คือ การแสดงออกหรือพฤติกรรม หรือการปะทะสังสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้น ๆ ของบุคคลในกลุ่มสังคม

สุรางค์ จันทรเอม (2524) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่าเป็นสิทธิและหน้าที่ที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามสถานภาพ หรือตามตำแหน่งที่ตนได้รับหรือตามที่สังคมคาดหวัง

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2524) ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งตามความคาดหวัง หรือตามที่แสดงจริง เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูก็ต้องประกอบพฤติกรรมในการสอนและการอบรม

ถวิล ชาราโกชน์ (2526) ให้ความเห็นว่า บทบาทเป็นแบบแผนของความต้องการเป้าประสงค์ ความเชื่อทัศนคติ ค่านิยมและการกระทำของสมาชิกที่ชุมชนคาดหวังว่าจะต้องเป็นไปตามคุณลักษณะของตำแหน่งนั้น ๆ

สงวนศรี วิรัชชัย (2527) ให้ความเห็นว่า บทบาท หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมประจำตำแหน่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งเมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็จะต้องแสดงพฤติกรรมตามที่ระบุไว้ตามบทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ

บัณฑิต ชนะชัย (2533) บทบาท หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมของบุคคลในการปฏิบัติตนในตำแหน่งการงานที่ดำรงอยู่และในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก อยู่บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน หรือเป็นสมาชิกของสังคมเดียวกันมักมีแบบแผนพฤติกรรมคล้ายคลึงกันทั้งนี้เพราะถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ รวมไปถึงความคาดหวังของบุคคลอื่น ๆ ที่มีบทบาทฐานะตำแหน่งซึ่งบุคคลนั้นดำรงอยู่

จากที่มีผู้ให้ความหมายบทบาทไว้นั้น พอจะสรุปความหมายของบทบาทได้ดังนี้ บทบาท หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งแสดงออกมาตาม

สถานภาพหรือตำแหน่งหน้าที่การงาน บุคคลใดมีหน้าที่ตำแหน่งหน้าที่การงานเหมือนกัน อาจจะแสดงบทบาทหน้าที่เหมือนกันหรือต่างกันได้ ทั้งนี้เพราะว่าต่างคนต่างมีนิสัยความคิด ความสามารถ การอบรม กำลังใจ มูลเหตุจูงใจ ความพอใจในสิทธิหน้าที่สภาพจิตใจ และร่างกายไม่เหมือนกัน

2.2 ประเภทของบทบาท

Hunt (อ้างถึงในละออ ชุติกร, 2520) ได้แบ่งประเภทของบทบาทไว้ 5 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. บทบาทที่กำหนดโดยสังคม (Role Prescriptions) เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ว่าบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งนั้นจะต้องทำอะไร เช่น สังคมกำหนดไว้ว่าครูจะต้องมีหน้าที่เป็นผู้สอน

2. บทบาทที่กำหนดให้คนเป็นตัวอย่างของสังคม (Role Stereotypes) เช่น การแต่งกายการพูดจาความประพฤติของคนในสังคมโดยอ้อมบังคับวัฒนธรรมและสังคมของคนนั้น

3. บทบาทที่สังคมคาดหวัง (Role Expectations) เป็นบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังไว้ว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งนั้นควรปฏิบัติอย่างไร เช่น ผู้ที่เป็นครูควรจะต้องมีความรู้ดี ประพฤติดีและมีคุณธรรมของการเป็นครูที่ดี

4. บทบาทที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ และหน้าที่ที่กำหนดไว้ (Role Exactments) เช่น ครูต้องปฏิบัติตามระเบียบข้าราชการพลเรือน

5. บทบาทที่ต้องปฏิบัติตามความคาดหวังของผู้ร่วมงานด้วยกัน (Counter Role Expectation) คือ บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งไม่เพียงแต่จะต้องปฏิบัติตามที่ตนเองต้องการเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติตามความมุ่งหวังของผู้อื่นด้วย เช่น คนสองคนทำงานร่วมกันต่างก็มุ่งหวังว่าจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของตน แต่โดยความเป็นจริงแล้วทั้งสองฝ่าย ก็ต้องร่วมมือกันทำและต้องดูความมุ่งหมายของอีกฝ่ายหนึ่งด้วยว่า ต้องการจะให้ทำอย่างไร

จากความหมายของบทบาทที่ได้เสนอไปแล้วในตอนต้นนั้น ประมวลรัตน์วงศ์ (2519) ได้แบ่งประเภทบทบาทออกเป็น 2 ประเภท ตามตำแหน่งที่ทำให้เกิดบทบาท คือ

1. บทบาทที่ได้มาจากตำแหน่ง เป็นบทบาทที่ถูกกำหนดควบคู่กับตำแหน่ง ได้แก่ ฐานะของตำแหน่งนั้น กฎระเบียบ ภาระกิจหน้าที่ ความรับผิดชอบ สิทธิและข้อผูกพัน ซึ่งกำหนดไว้เป็นบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น

2. บทบาทที่ถูกกำหนดโดยบุคลิกภาพของบุคคล ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ ประสบการณ์ การศึกษาอบรม ตลอดจนพื้นฐานของวัฒนธรรมและประเพณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งยึดถือปฏิบัติ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของครูอาจารย์

2.3.1 บทบาทของครูตามแนวคิดนักการศึกษา

นักวิชาการทางด้านการศึกษามีจำนวนมากได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของครูไว้มากมายและน่าสนใจยิ่ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

ส่วตัน มุททเมธา (2531) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในปัจจุบันมีดังนี้

1. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสังคม เพื่อให้เจริญงอกงามเต็มที่ตามศักยภาพของแต่ละบุคคลจะได้รับภาระหน้าที่ในสังคม เหมาะสมกับความต้องการความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล

2. ต้องรู้เข้าใจด้านจิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการเรียนรู้ตามวัยของนักเรียนตลอดจนต้องรู้สภาพของสังคมเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมของนักเรียน และใช้ให้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงาน

3. ปรับปรุงส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง การประกอบอาชีพ การสาธารณสุข การอนามัยแก่นักเรียนและชุมชนพร้อมทั้งถ่ายทอดวัฒนธรรมอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงามของชาติและของท้องถิ่น

4. ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียนและชุมชนในเรื่องการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

5. วางโครงการต่าง ๆ ในการให้การศึกษา เพื่อให้เด็กพัฒนาไปอย่างดีที่สุดสอดคล้องสัมพันธ์กับความเจริญก้าวหน้าของสังคมให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่ตนอยู่และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมี

ความสุขเหมาะสมแก่อัตภาพ

6. ศึกษาสาเหตุ วินิจฉัยสาเหตุความบกพร่องผิดปกติต่าง ๆ ของเด็ก พร้อมทั้งหาทางแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เหล่านั้น

7. กำหนดจุดประสงค์ดำเนินการให้เป็นไปตามจุดประสงค์ เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของชุมชน พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ ของนักเรียนให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างดีที่สุด ครูต้องยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล

8. ให้ความร่วมมือประสานงานกับนักเรียน เพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร ผู้ปกครองนักเรียน เจ้าหน้าที่ ข้าราชการต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไป ในการพัฒนาเด็กและชุมชน

9. เป็นผู้จัดการครูต้องเป็นผู้จัดการที่ดี สามารถนำแหล่งทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน มาใช้ให้เป็นประโยชน์ ในการเรียนการสอน

10. อำนวยความสะดวกส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม รู้จักบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลในกลุ่ม ครูมีบทบาทหน้าที่ในการให้คำแนะนำปรึกษา สร้างแรงจูงใจให้คิดให้อยากเรียนรู้ พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือนักเรียน ในสิ่งที่จำเป็นตามสมควร ส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองมากที่สุด

11. ให้การปรึกษาแนะนำแก่นักเรียนในการพิจารณา เลือกกิจกรรม ประสบการณ์ที่เหมาะสมแก่นักเรียน รวมทั้งกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักวิธีและแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

12. ประเมินผลการเรียนการสอน นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขงานของตนรวมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนรู้จัก ประเมินผลงาน และการกระทำของตนให้นักเรียน รู้จักการนำผลการประเมินมาใช้แก้ไขปรับปรุงตนเอง

13. มีความรู้ก้าวหน้าทันความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพของตน สามารถนำความรู้ทางวิชาชีพครูมาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม ความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ ที่ให้นักเรียนและชุมชนต้องเป็นความรู้ที่ถูกต้องทันสมัย เหมาะสมกับสภาพของชุมชนนั้นที่จะนำไปใช้ประโยชน์ ในการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น

14. เป็นผู้แสดงการใช้เครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชนในการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนใช้สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นตามสมควร โดยครูช่วยเหลือแนะนำ และระวังมิให้เกิดการเสียหายหรือเกิดอันตราย

15. ให้ความรักความเมตตาปรานี และความยุติธรรมแก่นักเรียนทุกคน อย่างเท่าเทียมกัน ครูต้องมีสุขภาพจิตดี มีเหตุผลและคุณธรรมสูง

ประชุม เป็นสัปดาห์ (2522) เสนอว่า บทบาทของครูมี 3 ชนิด คือ

1. บทบาทตามความคาดหวัง (Expected Role) เป็นบทบาทที่รัฐบาล ครูใหญ่ ผู้ปกครองนักเรียน ฯลฯ คาดหวังไว้ว่า ครูจะต้องมีบทบาทอย่างไร เช่น บทบาทของครูตามความคาดหวังของประชาชนในจังหวัดราชบุรี มีด้านต่าง ๆ ดังนี้

ก. ด้านคุณลักษณะ คือ มีความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีจรรยาบรรณ เมตตา กรุณา มีระเบียบวินัย เป็นที่กราบไหว้ของศิษย์

ข. ด้านความประพฤติ คือ มีความประพฤติดี ไม่เสพสุราให้มันเมา จนเป็นเหตุให้บกพร่องต่อหน้าที่

ค. ด้านความรู้ความสามารถคือ ต้องมีความรู้ดี สั่งสอนวิชาความรู้ ได้ผลดี สอนได้หลายวิชาเพราะโรงเรียนในชนบทขาดแคลนครู มีความสามารถในการร้องรำทำเพลง มีความสามารถด้านเกษตรกรรม

2. บทบาทตามการรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ครูแต่ละคน รับรู้ว่าคุณเองมีบทบาทอย่างไร ดังเช่นครูรับรู้ว่าคุณลักษณะของครูที่ดี มีดังนี้

ก. มีความรู้ดีศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ได้ความรู้ที่ใหม่ ทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ข. มีบุคลิกลักษณะเหมาะสมที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียน ในด้านต่าง ๆ เช่น การแต่งกาย อารมณ์ พุดจาสุภาพ ปรับตัวเข้ากับนักเรียนและสังคมได้เป็นอย่างดี

ค. มีความประพฤติเรียบร้อย ที่อัสติยสุจริต เหมาะที่จะเป็นแบบอย่างกับผู้พบเห็นทั่วไป

ง. มีสุขภาพดีทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต เพื่อจะได้มีพลังในการอบรม

สั่งสอนนักเรียน และจะทำให้เด็กนักเรียนมีสุขภาพจิตดีด้วยถ้าครูมีสุขภาพจิตดี (จากผลการวิจัยของกรมฝึกหัดครู)

3. บทบาทที่แสดงจริง (Exacted Role) เป็นบทบาทที่ครูแสดงออกมาจริง ๆ บางครั้งก็ไม่ตรงกับบทบาทที่ตัวเองรู้ และไม่ตรงตามที่สังคมคาดหวัง สลักพันธ์ ศิวลักษณ์ (2529) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูยุคใหม่ที่ควรปฏิบัติสรุปได้ว่า ครูควรจะวางตัวให้เป็นครูยุคใหม่ที่ดียิ่งได้ถูกต้องไม่สับสนกับบทบาทของตนเอง ไม่เรียกร้องความเคารพจากลูกศิษย์ ใช้สื่อการสอนในการดึงดูดความสนใจในการเรียนการสอน ต้องมีความสัมพันธ์กับลูกศิษย์ รู้ว่าลูกศิษย์ต้องการอะไร มีความเข้าใจเห็นใจเด็ก มีเวลาให้กับเด็ก สร้างความเป็นกัลยาณมิตร

วิจิตร จันทรกุล (2531) ได้เสนอบทบาทของครูตามที่ Dr.Earl Wi Puliad และ Dr.Jame Dee Young ได้กล่าวไว้ในหนังสือ A teacher is many things โดยระบุบทบาทของครูไว้ 22 ประการ คือ

1. ครูเป็นผู้แนะนำให้เห็นแนวทางปฏิบัติในสิ่งที่ดีที่ชอบ และป้องกันไม่ให้เดินไปสู่แนวทางที่เลว
2. ครูเป็นผู้สั่งสอน สอนให้คิด สอนให้ทำเป็น สอนให้ปฏิบัติและฝึกฝน
3. ครูเป็นผู้แนะนำสมัย รู้ความเปลี่ยนแปลง รู้ความเจริญก้าวหน้าทันต่อเหตุการณ์
4. ครูเป็นตัวอย่าง เป็นแบบฉบับความประพฤติ การกระทำอันดีงาม
5. ครูเป็นผู้แสวงหา สืบเสาะ สอบสวนและวิเคราะห์ข้อเท็จจริง
6. ครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา มีความรัก มีความหวังดี
7. ครูเป็นผู้ริเริ่ม คิดหาทางนำความรู้ใหม่มาทำมาปฏิบัติ
8. ครูเป็นผู้รู้จริง อ่าน ค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติมอยู่เสมอ
9. ครูเป็นผู้มองการณ์ข้างหน้าเตรียมเยาวชนเพื่อวันพรุ่งนี้
10. ครูเป็นผู้ทำงานประจำ ทำงานจำเจรุ่นแล้วรุ่นเล่า
11. ครูเป็นผู้นำสิ่งใหม่ อันเป็นประโยชน์เสริมสร้างคุณค่าของชีวิต
12. ครูเป็นนักเล่านิทาน ทำให้เด็กมีความเพลิดเพลินและสนุกสนานรื่นเริง

13. ครูเป็นนักแสดงตีบทให้เห็นจริงตามสถานการณ์และอารมณ์
14. ครูเป็นนักออกแบบจัดกิจกรรมให้สมจริงตามที่คาดหวัง
15. ครูเป็นผู้สร้างสังคม ปลุกฝังค่านิยมและคุณธรรมให้แก่เยาวชน
16. ครูเป็นผู้คงแก่เรียน ศึกษาค้นคว้าอยู่เป็นนิจ
17. ครูเป็นผู้เผชิญความจริง บอกความจริงโดยไม่อำพรางและปิดบัง
18. ครูเป็นผู้ปลดปล่อยให้โอกาสได้คิดได้ลองตามความสนใจตามความถนัด
19. ครูเป็นนักประเมินผล รู้สมรรถภาพ รู้ความเด่นความด้อยและความอ่อนแอทั้งในตัวเด็ก
20. ครูเป็นนักอนุรักษ์โดยปลูกฝัง รักษาและสืบทอดมรดกอันดีงาม
21. ครูเป็นผู้ส่งเสริม ทั้งในความรู้และทักษะให้ผู้เรียนเรียนตามศักยภาพของตนเอง
22. ครูเป็นปुरुषเช่นเดียวกับคนทั้งหลายที่มีความสนใจ มีความถนัด มีความต้องการและมีอารมณ์

สงวน สุกตฺติเลศอรุณ และคณะ (2524) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูดังนี้

1. บทบาทของครูโดยระบบกฎหมาย

ในฐานะที่ครูเป็นข้าราชการครูจะต้องประพฤติปฏิบัติในฐานะที่เป็นข้าราชการหรือเป็นเจ้าของที่ของรัฐ ซึ่งต้องมีบทบาทดังนี้

1.1 จะต้องศึกษากฎหมายระเบียบ ข้อบังคับและคำสั่งของทางราชการเพื่อถือเป็นแนวปฏิบัติ

1.2 จะต้องปฏิบัติตนในสภาพที่เป็นข้าราชการพลเรือนเช่นสนับสนุนนโยบายของรัฐด้วยความบริสุทธิ์ใจ

1.3 จะต้องปฏิบัติตนในสภาพที่เป็นข้าราชการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยให้การรับใช้แก่ประชาชน และยกระดับจิตใจของตนให้สูงขึ้นตามพระราชประสงค์

1.4 จะต้องแต่งกายตามเครื่องแบบที่ทางราชการกำหนด

1.5 จะต้องเป็นผู้รักษาวินัยของข้าราชการพลเรือนและ

ข้าราชการครู

2. บทบาทของครูโดยระบบสังคม

ระบบสังคมไทยเป็นสังคมที่มีพื้นฐานความเชื่อมาจากหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ สถานภาพและบทบาทของครูมีมาพร้อม ๆ กับพระศาสนา สถานภาพของครูถูกกำหนดไว้ในหลักธรรมคือ ทิศหก ซึ่งครูอยู่ในทิศเบื้องขวา รองจากบิดามารดา ซึ่งอยู่ในทิศเบื้องหน้าดังนั้นสถานภาพของครูจึงได้รับยกย่องไว้สูงยิ่งกว่าเป็นบุคคลที่ควรเคารพนับถือและไว้วางใจ สังคมปัจจุบันได้กำหนดสถานภาพของครูไว้ 3 ลักษณะ คือ ปุชนียบุคคล แม่พิมพ์ของชาติ และเรือจ้าง

2.1 บทบาทของครูในฐานะที่เป็นปุชนียบุคคล โดยที่สังคมได้ยกย่องและเทอดทูนครูไว้สูง ควรแก่การเคารพ ครูจึงต้องแสดงบทบาทในฐานะเป็นบุคคลที่ควรเคารพทั้งในด้านการดำเนินชีวิต โดยจะต้องประพฤติตนประดุจผู้ทรงศีล มีคุณธรรมและจริยธรรมและชีวิตการงาน คือ ปฏิบัติหน้าที่ของครูให้สมบูรณ์แบบ

2.2 บทบาทของครูในฐานะที่เป็นแม่พิมพ์ของชาติ สังคมได้กำหนดให้ครูแสดงบทบาทในการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ในด้านต่าง ๆ เช่น การแต่งกาย การวางตัว การพูดจาการสนทนาและอิริยาบถต่าง ๆ ตลอดจนความเป็นพหุสูตรครูต้องแสดงบทบาทในการอบรมสั่งสอนศิษย์ ให้เป็นพลเมืองของชาติ

2.3 บทบาทของครูในฐานะที่เป็นเรือจ้าง สังคมไทยได้ให้ความสำคัญของครูว่าเป็นเสมือนเรือจ้าง มีหน้าที่รับส่งเยาวชนของชาติขึ้นฝั่งรุ่นแล้วรุ่นเล่าจนกว่าพ้นสภาพความเป็นครู ดังนั้นครูจะต้องแสดงบทบาทให้สมกับที่เป็นครูชั้นอาทิพจริง ๆ พร้อมทั้งจะพาศิษย์ให้ผ่านมรสุมการศึกษาจนสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรได้

นอกจากนี้สังคมยังได้กำหนดบทบาทของครูเพิ่มขึ้นอีกดังนี้

1. บทบาทในการป้องกันประเทศ
2. บทบาทในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ
3. บทบาทในการเป็นพนักงานสถิติ
4. บทบาททางด้านการเกษตร
5. บทบาทในด้านศาสนาและประเพณี

6. บทบาทในด้านลูกเสือและยุวกาชาด
7. บทบาทในการพัฒนาชุมชน
8. บทบาทในด้านการอนามัยและวางแผนครอบครัว

3. บทบาทของครูโดยระบบสถาบัน

โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ให้การศึกษอบรมแก่เยาวชนของชาติสมาชิกของโรงเรียนประกอบด้วยครูใหญ่ ครูและนักเรียน บทบาทของครูถูกกำหนดโดยระเบียบแบบแผนของสถานศึกษาในระบบสถาบัน ซึ่งกำหนดให้ครูต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมซึ่งจำแนกบทบาทได้ดังนี้

3.1 บทบาทของครูที่มีต่อนักเรียน

1. รับผิดชอบการสอนในวิชาและชั้นเรียนที่ได้รับมอบหมาย จัดเตรียมการสอนและบันทึกการสอน จัดหาหรือจัดทำอุปกรณ์ การสอน ฯลฯ
2. รับผิดชอบการอบรมนักเรียนและประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
3. ดูแลเรื่องสุขภาพและอนามัยของนักเรียน
4. เป็นที่ปรึกษาและให้บริการแนะแนวแก่นักเรียน

3.2 บทบาทของครูที่มีต่อเพื่อนครู

1. รักษาความลับของเพื่อนครู
2. ช่วยเหลือการทำงานของเพื่อนครู
3. ให้คำแนะนำความรู้ใหม่ ๆ และแหล่งวิชาการให้แก่เพื่อนครู
4. ดูแลและรักษาผลประโยชน์ของเพื่อนครู
5. ช่วยทำหน้าที่แทนเพื่อนครูเมื่อจำเป็น

3.3 บทบาทของครูที่มีต่อครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่

1. ให้ความเคารพต่อครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ในฐานะผู้บังคับบัญชา

2. ปฏิบัติตามคำสั่งของครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ที่ชอบด้วยกฎหมาย

3. สนับสนุนนโยบายการบริหารงานของครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่โดยสุจริตใจ

3.4 บทบาทของครูที่มีต่อโรงเรียน

1. ช่วยพัฒนาโรงเรียน
2. ช่วยรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน
3. ช่วยงานธุรการและกิจกรรมอื่น ๆ ของโรงเรียน

3.5 บทบาทของครูที่มีต่อชุมชน

1. สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชน
2. ให้บริการแนะนำด้านวิชาการแก่ชุมชน
3. ให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนตามที่ชุมชนต้องการ

4. บทบาทของครูในลักษณะจรรยาบรรณ

คุรุสภาได้กำหนดระเบียบประเพณีของครูว่าด้วยจรรยาบรรณของครู

พ.ศ. 2506ไว้ดังต่อไปนี้

1. ครูควรมีศรัทธาในอาชีพของครูและให้เกียรติแก่ครูด้วยกัน
2. ครูควรบำเพ็ญตนให้สมกับได้ชื่อว่าเป็นครู
3. ครูควรใส่ใจศึกษาหาความรู้ความชำนาญอยู่เสมอ
4. ครูควรตั้งใจฝึกสอนศิษย์ให้เป็นพลเมืองดีของชาติ
5. ครูควรร่วมมือกับผู้ปกครองในการอบรมสั่งสอนเด็กอย่างใกล้ชิด
6. ครูควรรู้จักเสียสละและรับผิดชอบในหน้าที่การงาน
7. ครูควรรักษาชื่อเสียงของคณะครู
8. ครูควรรู้จักมีเกียรติยศและพยายามสร้างฐานะของตนเอง
9. ครูควรยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือและไม่ลบหลู่ศาสนาอื่น
10. ครูควรบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

สงวนศรี วิรัชชัย(2527)กล่าวถึงบทบาทของครูว่า อาจพิจารณาได้เป็นสองส่วนคือ บทบาทในโรงเรียนและบทบาทนอกโรงเรียน

1. บทบาทของครูในโรงเรียน บทบาทที่จัดว่าสำคัญมี 3 ประการ คือ

1.1 ช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสความรู้และเนื้อหาวิชาด้วยวิธีการต่าง ๆ

1.2 เป็นสื่อกลางระหว่างหลักสูตรกับนักเรียน กระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคนได้พัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในเรื่องต่าง ๆ

1.3 ควบคุมชั้นเรียนและสร้างบรรยากาศที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งทางด้านเนื้อหาวิชาและวิถีปฏิบัติตน

บทบาทของครูทั้ง 3 ประการจะมีผลต่อพฤติกรรมของครู เพราะทำให้ผู้เป็นครูต้องมีการพิจารณาตัดสินในเรื่องต่อไปนี้

ก. พิจารณาวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและโรงเรียน

ข. พิจารณาและตัดสินใจเลือกประสบการณ์ เนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ

ค. พิจารณาระบบและลำดับก่อนหลังของเนื้อหา ประสบการณ์และกิจกรรม

ง. พิจารณาและตัดสินการประเมินการเรียน การทำงานและปฏิบัติงานของนักเรียน

2. บทบาทของครูขณะอยู่นอกโรงเรียน บทบาทของครูที่อยู่นอกโรงเรียนมีอยู่มากทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนและส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครองเพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการสอนและการอบรมนักเรียน การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ฯลฯ บทบาทของครูไม่ได้จำกัดเฉพาะเวลาที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน เมื่อพ้นเวลาปฏิบัติงานไปแล้วก็ยังมียบทบาทที่สังคมคาดหวังจากครูอีกมาก แม้แต่ในด้านการใช้ชีวิตส่วนตัว สังคมก็ยังคาดหวังให้ครูปฏิบัติบทบาทอย่างนี้ด้วย ลักษณะเช่นนี้จะเห็นได้ชัดในสังคมชนบท

สุรางค์ จันทรเฒ (2524) กล่าวถึงบทบาทของครูไว้ดังนี้

1. บทบาทของครูโดยประเพณี (Teacher's Traditional Role)

1.1 บทบาทในการให้การศึกษา ประสิทธิ์ประสาทวิชา

ต่าง ๆ ให้กับนักเรียน อบรมให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีมีอาชีพที่มั่นคง นอกจากนี้ยังให้การศึกษาแก่ประชาชนบริการประชาชนด้านความรู้ทางด้านวิชาการ

1.2 บทบาทในการอบรมศีลธรรมจรรยา ครูต้องอบรมกิริยามารยาทหรือศีลธรรมจรรยาให้แก่ นักเรียน มุ่งให้นักเรียนมีลักษณะนิสัยอันดีงาม มีมารยาทที่ดีถูกต้องตามความนิยมในสังคมไทย

1.3 บทบาทในด้านการถ่ายทอดวัฒนธรรม ให้ความรู้ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนวิธีการดำรงชีวิตที่เหมาะสมให้แก่ นักเรียน

1.4 บทบาทในการเป็นผู้นำ เป็นผู้นำในความคิดริเริ่มต่าง ๆ เพื่อนำความเจริญมาสู่ชุมชน

2. บทบาทของครูที่มีต่อสถาบันการศึกษา

2.1 บทบาทของครูต่อนักเรียน และนิสิตนักศึกษา ครูต้องรับผิดชอบในการให้การศึกษาด้านวิชาการ เตรียมการสอน ดูแลนักเรียน ฯลฯ

2.2 บทบาทของครูต่อเพื่อนครูด้วยกันให้ความช่วยเหลือกันเพื่อรักษาความลับให้แก่กันและกัน ให้คำแนะนำตลอดจนช่วยเหลือกัน

2.3 บทบาทของครูต่อหัวหน้าสถานศึกษา ครูควรจะให้ความเคารพเชื่อฟังคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย ตลอดจนปฏิบัติตามนโยบายด้วยความเต็มใจ

2.4 บทบาทของครูต่อโรงเรียน ช่วยรักษาชื่อเสียงของโรงเรียนช่วยพัฒนาโรงเรียนในทุก ๆ ด้าน

ฉลอง ภิมย์รัตน์ (2521) กล่าวว่าครูจะต้องมีบทบาททั้งโดยตรงและโดยอ้อมเพื่อเกิดผลงาน อบรมสั่งสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ซึ่งอาจจำแนกบทบาทของครูได้ดังนี้

1. บทบาททั่วไปของครู คือ มีนิสัยรักการอ่าน ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ รู้จักทดลอง วิจัย ค้นคว้า หาวิธีการใหม่มาใช้ในกระบวนการสอน มีศรัทธาในอาชีพครู ประพฤติตนอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรม ไม่เห็นแก่ได้จนต้องละทิ้งคุณธรรมและระเบียบวินัย

2. บทบาทที่มีต่อนักเรียน คือ กระตุ้นให้นักเรียนได้มีความคิดริเริ่มโดยตนเองฝึกให้นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น ส่งเสริมให้มีความร่วมมือกับผู้อื่น

ส่งเสริมให้มีความร่วมมือในการทำงานเป็นหมู่คณะ ฝึกให้นักเรียนรู้จักเคารพ กฎเกณฑ์หรือกติกาที่ได้ตกลง ฝึกให้นักเรียนกล้าแสดงออกโดยมีเหตุผล และรู้จัก อดทนต่อการวิจารณ์ ฝึกให้นักเรียนดำเนินวิถีทางแห่งประชาธิปไตยศึกษาความ แตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน ให้ความรักความเห็นใจและความยุติธรรม เท่าเทียมกัน ไม่อคติ และลำเอียง ค้นหาความถนัด ความสามารถพิเศษ พรสวรรค์ของนักเรียนและหาทางสนับสนุน ส่งเสริมในทางที่ถูกที่ควร อบรมบ่ม นิสสัยให้ฝึกฝนในคุณธรรมจริยธรรม รักและห่วงหาเหินเอกลักษณะศิลปวัฒนธรรมของ ชาติ อบรมบ่มนิสัยให้นักเรียนเลื่อมใสในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข อบรมบ่มนิสัยให้นักเรียนมีความสำนึกในชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

3. บทบาทของครูที่มีต่อสังคม คือ ปรับปรุงตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงในสังคมรู้จักใช้ความคิดและวินิจฉัยไตร่ตรองที่เป็นของตน ส่งเสริม และเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีทางประชาธิปไตยให้แก่ชุมชนให้ความ รู้ ความสามารถช่วยเหลือชุมชนเท่าที่จะพอช่วยได้ ให้ความร่วมมือกับท้องถิ่น มีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ติดตามเอาใจใส่ต่อศิษย์ทั้งปัจจุบันและที่สำเร็จ การศึกษาไปแล้ว

ชุดิมา สัจจนันท์ (2527) ได้ประมวลบทบาทของครูพอสรุปได้ดังนี้

ครู คือ ผู้นำทางหรือ ผู้เชื่อมโยงระหว่างคนต่างวัยและต่างยุคและ เป็นตัวอย่างที่ดี เป็นผู้แสวงหาความรู้ และเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้สร้าง เป็นผู้ เชี่ยวชาญและเป็นผู้ให้ความจริงใจ เป็นผู้สร้างทัศนคติใหม่ นอกจากนี้ยังมีความสามารถเป็นนักเล่านิทานและนักแสดง เป็นผู้เผชิญความจริงและผู้ทดสอบ

สายหยุด จำปาทอง (2529) ได้กล่าวถึงบทบาทของครู ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ต่อตนเอง

มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในอาชีพครู รักการอ่าน ปรับปรุงตนเองให้ ทันสมัยอยู่เสมอ มีความคิดเป็นของตนเอง พัฒนาวิชาชีพของตนโดยบริสุทธิ์ใจ ประพฤติและวางตนอยู่ในกรอบศีลธรรมจรรยาอันเป็นบรรทัดฐานของสังคม ประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพพอสมควรแก่สภาพ ฐานะ ฐานะ มีนิสัยรัก อดออม

2. บทบาทต่อนักเรียน

เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฝึกให้นักเรียนมีความสามารถในการทำงานรวมกลุ่ม รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ ศึกษาธรรมชาติและความแตกต่างในตัวของแต่ละคนค้นหาความสนใจ ความสามารถและความถนัดของนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกฝนคุณธรรมจริยธรรม

3. บทบาทต่อสังคม

สำรวจบทบาทหน้าที่ของตนว่าได้ปฏิบัติครบถ้วนสมบูรณ์แล้วหรือไม่ ศึกษาโครงสร้างของสังคม ศึกษาข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ทำให้ครูไม่สามารถจะมีบทบาทในการพัฒนาสังคม

โกลินทร์ รังสยาพันธ์ (2530) กล่าวว่า ถ้าพิจารณาบทบาทหน้าที่ของครู จากคำว่า ครูในภาษาอังกฤษ คือ "Teachers" น่าจะจำแนกได้ดังนี้

T - Teaching คือ บทบาทของผู้สอน ผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์

E - Ethics คือ บทบาทของผู้ส่งเสริมจริยธรรม ผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม

A - Academic คือ บทบาทของผู้มีหลักวิชา ถ่ายทอดวิชาและเป็นนักวิชาการ

C - Cultural Heritage คือ บทบาทของผู้สืบทอดมรดกวัฒนธรรม

H - Human Relation คือ บทบาทของผู้สร้างมนุษยสัมพันธ์ในชุมชนผู้มีสัมพันธ์กับศิษย์

E - Evaluation คือ บทบาทของผู้วัดและประเมินผล

R - Research คือ บทบาทของผู้ค้นคว้าวิจัยและนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

S - Service คือ บทบาทของผู้ให้บริการแก่ศิษย์และชุมชน

ธีระ รุญเจริญ (อ้างในโกลินทร์ รังสยาพันธ์, 2530) เสนอว่า ภาระกิจของครูมีสอน แนะนำ วัดผล วิจัย ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทำกิจกรรมพิเศษ ฝึกเด็กให้มีวินัยในตนเอง ทำสื่อการสอน ทำอุปกรณ์การสอนช่วยสอนครูอื่น ๆ ทำตัวเป็นพ่อแม่ของเด็ก ทำงานบริหารหรือธุรการ

Havinghurst and Levine (1979) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูไว้ 2 ด้าน คือ

1. บทบาทของครูในชุมชนมีหลายบทบาท เช่น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงและนักปฏิรูปสังคม ริเริ่มและบุกเบิกทางความคิดสูงและรักษาวัฒนธรรม ควรแก่การยกย่องให้บริการสาธารณะ

2. บทบาทของครูในโรงเรียน มีหลายบทบาท เช่น ผู้อบรมเลี้ยงดูหรือสร้างสังคมประภิต (Socializing agent) เป็นตัวกลางหรือผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ รักษาวินัยเป็นเสมือนพ่อแม่ ตัดสินหรือรักษากติกา เป็นที่พึ่งของเด็ก (Confidant)

Johnson (1964) ได้เสนอบทบาทของครูไว้ 7 ข้อ คือ

1. ผู้นำของเด็ก
2. ที่ปรึกษาของเด็ก
3. ผู้ชำนาญในการสอน
4. มิตรของเด็ก
5. ผู้กำหนดจุดประสงค์
6. ผู้วัดผลประเมินผล
7. ผู้กระตุ้นให้เด็กปรับตัวเข้ากับสังคม

Barr and Others (อ้างในชาญทัย อาจีนสมาจาร, 2525) ได้พิจารณาในการวัดผลและพยากรณ์ประสิทธิภาพของครูผ่านบทบาทหน้าที่ 4 ด้าน คือ

1. ครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวก
2. ครูในฐานะเพื่อนและผู้ให้คำปรึกษาแก่นักเรียน
3. ครูในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มชนโรงเรียน
4. ครูในฐานะสมาชิกสมาคมวิชาชีพ

Pullias and Young (1968) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครูไว้ว่า

1. ตรงต่อเวลาในการเข้าสอน เลิกสอนและการนัดหมายต่าง ๆ

2. ทำสมุดประจำชั้น สมุดรายงานด้วยความระมัดระวังถูกต้องทันเวลา
3. อ่าน ประเมินผลและส่งผลงานคืนนักเรียน
4. บันทึกการมาเรียนของนักเรียน
5. ทำตารางสอน
6. กำหนดวันส่งงานของนักเรียน
7. กำหนดกฎและแนวปฏิบัติในการทำกิจกรรมและการอภิปราย
8. จัดเวลาพบปะหารือผู้ปกครองนักเรียน
9. จัดที่นั่งสำหรับนักเรียน
10. ทำความคุ้นเคยกับนักเรียน
11. เตรียมอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ
12. ประชุมครูเป็นกรรมการต่าง ๆ ประชุมผู้ปกครองนักเรียน
ประชุมศิษย์เก่า
13. จัดตกแต่งห้องเรียน
14. ทำการฝึกฝนทบทวนบทเรียน
15. จัดกิจกรรมพิเศษ เช่น จัดทัศนศึกษา
16. ดูแลสุขอนามัยของนักเรียน

Johnson (อ้างถึงในชูชีพ อรัญวงศ์, 2532) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูต่อกิจกรรมการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทเป็นผู้นำ คือ ครูต้องศึกษาว่าเด็กคนไหน เก่ง อ่อน อะไรอย่างไร จึงจะสามารถนำเด็กไปในทางที่ถูกต้องได้คอยชี้แนะ และชักชวนให้เด็กร่วมทำกิจกรรมกับครู
2. บทบาทเป็นที่ปรึกษา คือ ครูต้องรู้จักเด็กดีที่สุด มีทัศนคติที่ดีต่อปัญหาของเด็กเอาใจใส่และคอยช่วยเหลือเด็ก เป็นที่ปรึกษาแก่เด็กได้
3. บทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอน คือ ครูต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนครูและผู้ปกครอง ครูต้องสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน
4. บทบาทเป็นมิตรใช้คำสุภาพกับเด็กให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่มีปัญหาและให้กำลังใจแก่เด็ก

๑๗
๒
๗๒๔๗

ทบมคต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

25

5. บทบาทในการวางจุดมุ่งหมาย คือ ช่วยเหลือเด็กและผู้ปกครองในการตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนได้ช่วยนักเรียนในการเรียนและสร้างบรรยากาศให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียน

6. บทบาทในการวัดผล คือ ครูต้องทำการวัดผลงานของนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการวัดผล ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเก็บบันทึกความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ของตนเอง

7. บทบาทในการกระตุ้นให้เด็กรู้จักปรับตัวเข้ากับสังคม คือ ครูต้องจัดสถานการณ์ในห้องเรียนเพื่อทำให้เด็กรู้จักสังคม ใช้แหล่งชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็กและกระตุ้นให้เด็กพิจารณาความเป็นไปของสังคมและเลือกแต่สิ่งที่ดีงาม

บัณฑิต ชนะชัย (2533) บทบาทของครูอาจารย์นั้นมีมากมาย ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการเรียนการสอน ให้ความรู้และท้าวसार
2. ด้านอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดวัฒนธรรม
3. ด้านการปกครองและให้คำปรึกษา
4. ด้านการเป็นผู้นำและการเป็นแบบอย่างที่ดี
5. เป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ให้เด็กฝึกประสบการณ์

บทบาทของครูตามแนวคิดของนักการศึกษา ซึ่งแต่ละท่านจะมีความคิดที่แตกต่างกันไปตามความคิดเห็นของแต่ละบุคคล เช่น นักการศึกษาบางท่านได้จำแนกบทบาทของครู เป็นบทบาทภายในโรงเรียนและบทบาทภายนอกโรงเรียน บางท่านกล่าวถึงบทบาทของครูตามระบบต่าง ๆ เช่น ระบบสังคม ระบบกฎหมาย ระบบสภานั้น แต่โดยส่วนรวมแล้วต่างก็ได้กล่าวถึงบทบาทของครูที่ครูสมควรจะได้ประพฤติปฏิบัติไปในแนวเดียวกัน ซึ่งส่วนมากก็คือ บทบาทในการสอน หรือการให้ความรู้แก่นักเรียน การฝึกอบรมศีลธรรมจรรยา การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและประชาชนทั่วไป มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพของตน เป็นผู้คอยกระตุ้นส่งเสริมและแนะนำนักเรียน ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาและให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนตามสมควร

บทบาทของครูมีมากมายหลายประการ ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้สิ่งใดมากำหนดบทบาทของครู แต่เมื่อพิจารณาบทบาทของครูตามที่นักการศึกษาได้กล่าวมานั้น อาจจะสรุปบทบาทของครูได้ 6 ด้านดังนี้

1. บทบาทต่อตนเองคือ มีความรักและความศรัทธาในอาชีพครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและประชาชน ต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ประพฤติตนอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ไม่เห็นแก่ได้ ฯลฯ

2. บทบาทต่อนักเรียน คือ กระตุ้นนักเรียนให้มีความคิดสร้างสรรค์ แนะนำนักเรียน สอนและอบรมให้ความรู้ทางด้านวิชาการและศีลธรรมจรรยา เป็นที่ปรึกษาของนักเรียนและให้คำแนะนำ ตลอดจนชี้แนะแนวทางที่ถูกที่ควรให้แก่นักเรียนถ่ายทอดวัฒนธรรม และให้ความรู้ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวิถีดำรงชีวิตที่เหมาะสมให้แก่นักเรียน

3. บทบาทต่อโรงเรียน คือ ช่วยพัฒนาและรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน ช่วยงานอื่น ๆ ของโรงเรียน ช่วยดูแลรักษาอาคารสถานที่ของโรงเรียน ฯลฯ

4. บทบาทต่อผู้บังคับบัญชา คือ ให้ความเคารพเชื่อฟัง ปฏิบัติตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ความสนับสนุนนโยบายการบริหารงานของผู้บังคับบัญชาโดยสุจริตใจ ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาตามสมควร มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ฯลฯ

5. บทบาทต่อสังคม คือ ช่วยป้องกันประเทศรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชาติ ประพฤติตนเป็นพลเมืองดี สร้างความสัมพันธ์อันดีแก่ชุมชน ให้บริการในด้านการให้คำแนะนำทางด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ ช่วยเหลือและพัฒนาชุมชน เป็นที่พึ่งของชุมชน ให้ความร่วมมือกับชุมชนในด้านต่าง ๆ ด้านการเกษตร ศาสนาประเพณี ด้านการอนามัยและวางแผนครอบครัวและด้านอื่น ๆ ตามสมควร

6. บทบาทของครูต่อเพื่อนครู คือ ช่วยรักษาความลับของเพื่อนครูให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำเพื่อนครูด้วยกัน ช่วยทำหน้าที่แทนบ้างในบางครั้ง ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานร่วมกันและอื่น ๆ ตามสมควร ฯลฯ

2.3.2 บทบาทแนวคิดของครูทางด้านจิตวิทยา

บทบาทหน้าที่ของครูตามทัศนะของนักจิตวิทยามานุษยนิยม

ครูมีหน้าที่เป็นผู้เอื้อ (Facilitate) ให้นักเรียนมีสัมฤทธิ์ผลเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนยอมรับตนเองและมีความภูมิใจในตนเอง สามารถเข้าใจและยอมรับความรู้สึกของตน มีความเชื่อมั่นในตนเอง และคิดว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีค่า
2. ช่วยให้ผู้เรียนมีวุฒิภาวะ สามารถที่จะทราบถึงข้อดี ข้อเสียของตน และสามารถที่จะยืนหยัดต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ของตนเอง
3. ช่วยให้ผู้เรียนตั้งจุดมุ่งหมายของชีวิตตามสภาพความเป็นจริงที่จะเป็นไปได้
4. ช่วยให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการกระทำ หรือพฤติกรรมของตน และผลตามของพฤติกรรมนั้น ๆ
5. ช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่กล้าที่จะเผชิญกับปัญหา แม้ว่าจะเป็นปัญหาที่ยาก และสามารถแก้ปัญหาได้โดยใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์
6. ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาที่จะใช้จินตนาการ (Imagination) ความคิดคณิงฝัน (Fantasy) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)
7. ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาที่จะแสดงออกทั้งทางด้านความคิด ความรู้สึก อารมณ์อย่างเปิดเผยไม่เสแสร้ง
8. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ รู้ว่าจะเรียนรู้อย่างไร เพื่อจะเป็นผู้ที่ใฝ่รู้อยู่เสมอ
9. ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักการประเมินผลของการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตั้งเกณฑ์การประเมินผล
10. ช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ตระหนักรู้ (Aware) และไวต่อความรู้สึกของผู้อื่นและยอมรับว่าบุคคลแต่ละคนเป็นปัจเจกบุคคล มีอิสระที่จะมีความคิดเห็นของตนเอง

จากที่กล่าวมาเรื่องบทบาทและหน้าที่ของครูทางด้านจิตวิทยาพอจะสรุปบทบาทและหน้าที่ของครูได้ดังนี้

ครูมีบทบาทและหน้าที่ในการช่วยเหลือนักเรียนในด้านการปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้ เป็นที่ปรึกษาแนะแนวทางให้กับเด็กที่มีปัญหา ให้กำลังใจกับเด็กนักเรียนทำให้เด็กกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้น ฯลฯ

2.3.3 บทบาทของครูตามคณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา

บทบาทของครูตามคณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา (2518) ได้กำหนดบทบาทของครูไว้ว่า ครูควรมีลักษณะและบทบาทที่พึงประสงค์ต่อไปนี้

ลักษณะและบทบาททั่วไป

รักการอ่าน การศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีความมั่นใจและศรัทธาในอาชีพครู มีความคิดเป็นของตนเอง กล้าแสดงออก เพื่อเผยแพร่ความคิดเห็นหรือความรู้ใหม่ ๆ ต่อสาธารณะหรือเพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนโดยบริสุทธิ์ใจประพจน์และวางตนให้อยู่ในกรอบศีลธรรมจรรยา อันเป็นบรรทัดฐานที่ยอมรับกันทั่ว ๆ ไปในชุมชนประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพพอสมควรแก่อัตภาพ มานะบากบั่น มีชัยสัจ อดออม ไม่เห็นแก่ความเจริญทางวัตถุเกินกว่าคุณธรรม

บทบาทต่อนักเรียน

เปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้บอก ผู้แสดงในการเรียนการสอนมาเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่ม สนับสนุนให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ เป็นผู้ช่วยและผู้นำให้นักเรียนรู้จักวิธีที่จะศึกษาค้นคว้าและเลือกทางของตนเองได้ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอิสระอย่างมีเหตุผล ฝึกนักเรียนให้มีความสามารถในการทำงานกลุ่ม รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ และอดทนต่อการถูกวิจารณ์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความอดกลั้น มีวินัยในตนเอง สำนึกในสิทธิของตนเองและผู้อื่น เคารพกฎของสังคมในการอยู่ร่วมกัน การรู้จักใช้สิทธิและพิทักษ์สิทธิการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม รู้แพ้รู้ชนะ เคารพเสียงส่วนมากรับฟังเสียงส่วนน้อย และสนใจศึกษาธรรมชาติและ ความแตกต่าง

ในตัวศิษย์แต่ละคน เพื่อนำมาเป็นข้อสังเกตพิจารณาในการปฏิบัติตนต่อศิษย์ ให้ความรักความสนใจ เอาใจใส่อย่างเท่าเทียมกันเพื่อให้ได้รับความสนิทสนม และความไว้วางใจจากศิษย์ เป็นการจัดช่องว่างระหว่างครูกับศิษย์อย่างได้ผล พยายามค้นหาความสนใจ ความสามารถและความถนัดของนักเรียนแต่ละคน เพื่อหาทางส่งเสริมแนะนำการเลือกวิชาและอาชีพ แก่นักเรียนให้เหมาะสมและ ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนฝึกฝนในคุณธรรมจริยธรรม โดยไม่หลงใหลในวัตถุ และเห็นคุณค่าของการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ

บทบาทต่อสังคม

มีความรู้และความสนใจในการเกษตรพอที่จะเข้าใจ และสามารถ มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเกษตรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีส่งเสริมการดำเนินชีวิต ตามวิถีประชาธิปไตยแก่ชุมชนโดยประพาดิตนเป็นแบบอย่าง และชักนำผู้อื่นให้ ปฏิบัติตามโอกาสอันเหมาะสมรักษาความยุติธรรมและกล้าเผชิญที่จะต่อสู้เพื่อความ เป็นธรรมของสังคมด้วยปัญญาและสติ ตามกระบวนการที่ถูกต้องเหมาะสมตาม ครรลองของทบธรรมนิยมประเพณีวัฒนธรรม และตามสิทธิแห่งกฎหมาย หาโอกาสเข้าร่วมโดยเต็มใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นอุทิศตนเป็นที่ปรึกษา หรือช่วยแก้ปัญหาของท้องถิ่น เพื่อสร้างสัมพันธภาพและความเข้าใจอันดีระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในท้องถิ่น

สุจริต เพียรชอบ(2515)ได้ให้ความเห็นว่าครูในสังคมควรมีบทบาท คือ บทบาทในการให้การศึกษาแก่นักเรียนและประชาชน ได้แก่ การมีหน้าที่ในการ ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่าง ๆ ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพและ การเป็นพลเมืองดีให้แก่เด็กให้การอบรมศีลธรรม และถ่ายทอดวัฒนธรรมเพื่อให้ ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับทบธรรมนิยมประเพณีอันดีงาม ตลอดจนการดำเนิน ชีวิตที่เหมาะสม การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ครูควรเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ในการพัฒนาชุมชน ช่วยในการศึกษาวิจัยและวิเคราะห์สังคม เพื่อให้ ครอบรู้ในเรื่องของชุมชนที่ตนอยู่สำหรับปรับปรุงหลักสูตร สร้างและรักษา ความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ปฏิรูปสังคมโดยการปรับปรุงแก้ไข สภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

สรุปบทบาทของครูตามคณะกรรมการวางแผนเพื่อปฏิรูปการศึกษา มี 3 บทบาทดังนี้

1. ลักษณะบทบาททั่วไป คือ รักการอ่าน ศึกษาค้นคว้าและปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีความรักและศรัทธาต่ออาชีพครู ให้บริการแนะแนวแก่ชุมชน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ฯลฯ
2. บทบาทต่อนักเรียน คือ เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนค้นคว้าวิธีเรียนรู้เอง ฝึกให้นักเรียนเคารพกฎของสังคมอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ให้ความยุติธรรมแก่ศิษย์ แนะนำการเลือกเรียนและอาชีพที่เหมาะสมแก่นักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ฝึกฝนในคุณธรรมจริยธรรม โดยไม่หลงใหลในวัตถุและเห็นคุณค่าของการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ
3. บทบาทต่อสังคม คือ แนะนำและให้ความรู้ทางด้านการเกษตรแก่ชุมชน ช่วยเหลือชุมชนในด้านต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ส่งเสริมการค้าเงินชีวิตและวิถีแห่งประชาธิปไตย เป็นผู้ประสานงานที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในท้องถิ่นเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน

จากแนวคิดนักการศึกษา แนวคิดนักจิตวิทยา แนวคิดของคณะกรรมการวางแผนเพื่อปฏิรูปการศึกษา จะเห็นว่าบทบาทของครูอาจารย์สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทต่อตนเอง มีความรักและศรัทธาในอาชีพของครู รักการอ่าน ศึกษาค้นคว้าและปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา มีความประพฤติดี ประกอบอาชีพ เพื่อหารายได้พอสมควรแก่อัตภาพ มานะบากบั่น มัธยัสถ์ อดออม มีความคิดเป็นของตนเองกล้าแสดงออก เพื่อเผยแพร่ความคิดหรือความรู้ใหม่ ๆ ต่อสาธารณะหรือพัฒนาอาชีพของตนโดยบริสุทธิ์ใจ

2. บทบาทต่อนักเรียน เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฝึกให้นักเรียนมีความสามารถในการทำงานร่วมกับกลุ่ม ค้นหาความสนใจ ความสามารถและความถนัดของนักเรียน ให้ความเอาใจใส่และความยุติธรรม เท่าเทียมกัน ศึกษาความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกให้นักเรียนรู้จักเคารพกฎเกณฑ์หรือกติกาที่ได้ตกลงไว้ อบรมบ่มนิสัยให้นักเรียนมีความสำนึกในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อบรมให้นักเรียน เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนที่มีปัญหา ช่วยนักเรียนให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นและกับสังคมได้

3. บทบาทต่อสังคม สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ให้บริการแนะนำด้านวิชาการหรือด้านอาชีพกับชุมชน รวมไปถึงการให้การช่วยเหลือแก่ชุมชน เป็นผู้นำในความคิดริเริ่มต่าง ๆ เพื่อนำความเจริญมาสู่ชุมชน ปรับปรุงตนเองให้ต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในสังคม ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยแก่ชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน

2.4 ประวัติของงานอาจารย์ที่ปรึกษา

Blaesser (อ้างถึงใน พรรณา มงคลวิทย์, 2528) ในสหรัฐอเมริกา ระหว่างปี ค.ศ. 1640 - 1860 นักศึกษาได้คำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ระเบียบวินัยและสวัสดิการทั่ว ๆ ไป ของนักศึกษาว่ามีความสำคัญเท่ากับสภาพการเรียนการสอนในห้องเรียน จึงได้เริ่มจัดตั้งงานบริการนักศึกษาขึ้นโดยมีการกำหนดขอบข่ายของงานบริการนักศึกษาดังนี้คือ มีการจัดให้มีการให้คำปรึกษาในโปรแกรมการแนะแนว มีการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษา เพื่อสะดวกในการติดต่อช่วยเหลือนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาเล็กน้อยด้านการศึกษาให้นักศึกษาได้ใช้ความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตัวเองและช่วยเหลือนักศึกษาในการให้คำแนะนำด้านการประกอบอาชีพงานบริการช่วยเหลือนักศึกษานี้ได้มีการฝึกอบรมครูเพื่อทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาด้วย นอกจากนี้ยังมีบริการด้านสุขภาพอนามัยด้านการเงิน ด้านโภชนาการ ด้านการจัดกิจกรรมนักศึกษาตามความสนใจและจัดหางานในภาคฤดูร้อน

จะเห็นได้ว่า งานบริการช่วยเหลือนักศึกษาในด้านการศึกษาด้วยการให้คำแนะนำปัญหาส่วนตัวตลอดจนการประกอบอาชีพ เป็นงานที่สำคัญและจำเป็นในการสรรหาบุคคลเข้ามาทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้คำแนะนำแก่นักศึกษาในขณะที่กำลังศึกษาอยู่

ดังนั้นงานอาจารย์ที่ปรึกษาจึงได้ปฏิบัติตั้งแต่ปี ค.ศ. 1910 โดยเฉพาะที่มหาวิทยาลัยคาร์ทมัทได้ก่อตั้งกลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษา (Student Advisors) กลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษาเหล่านี้ ได้ทำหน้าที่ดูแลนักศึกษาในความรับผิดชอบของตนเองในด้านการดำเนินชีวิตและการศึกษาความสนใจของนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาและนักศึกษามีความสัมพันธ์กันเหมือนเป็นเพื่อนสนิท ที่นักศึกษาสามารถให้ความไว้วางใจ นักศึกษาจะไปขอรับคำปรึกษาแนะนำอยู่เสมอ ๆ

Hopskins , Marverick and Pierson (อ้างถึงใน พรหม มงคลวิทย์, 2528) ต่อมาสถาบันการศึกษาหลายแห่งได้จัดตั้งให้มีการให้บริการ ให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาขึ้นอย่างเป็นทางการ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ มีอาจารย์ทางวิชาการที่มีความสามารถไม่เพียงพอที่จะช่วยให้งานการให้คำปรึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อาจารย์ที่ปรึกษาต้องเป็นผู้มีความสนใจ ให้ความอบอุ่นและเป็นกันเองกับนักศึกษาแต่ละคน นอกจากนี้ยังต้องทำหน้าที่สอนเด็กเต็มเวลาและยังต้องมีความสามารถในการ แปลความหมายของข้อมูลบางอย่างเกี่ยวกับตัวนักศึกษา การสร้างสัมพันธภาพ ในการให้คำปรึกษาไม่ใช่การแก้ปัญหาโดยการให้คำปรึกษาเท่านั้น แต่เป็นการ ช่วยให้นักศึกษาได้เข้าใจถึงปัญหานั้น ๆ เข้าใจถึงข้อเท็จจริงข้อยุ่งยากต่าง ๆ และเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันไม่ใช่การบอกคำตอบในการแก้ปัญหาให้ นักศึกษาเป็นการนำนักศึกษาไปในทิศทางที่เหมาะสม เพื่อให้สำเร็จการศึกษา ด้วยดี เมื่อสถาบันการศึกษาเห็นว่าการจัดการให้คำปรึกษาแนะนำไม่ประสบ ผลสำเร็จจึงได้เปลี่ยนรูปจากความสัมพันธ์แบบเคร่งครัดไม่เป็นกันเอง เป็นให้ ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและอบอุ่นเป็นกันเองกับนักศึกษา มีการให้ความช่วยเหลือแนะนำด้านวิชาการขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา

การปฏิบัติงานของอาจารย์ที่ปรึกษาที่ถูกต้องเหมาะสมตามบทบาทนั้นขึ้นอยู่กับสาเหตุหลายประการ เช่น คุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษา หน้าที่ความรับผิดชอบ การดำเนินงานในการให้คำปรึกษา การปฏิบัติงานของอาจารย์ที่ปรึกษาควบคู่กันไป

2.5.1 คุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษา

คุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษามีความสำคัญ และความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างมาก อาจารย์ที่ปรึกษาที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมจะช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ดำเนินไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เพราะการที่นักเรียนจะติดต่อกับอาจารย์ที่ปรึกษานั้น มักจะคำนึงถึงคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นสำคัญ การจัดหาอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมจะทำให้อาจารย์ที่ปรึกษา สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทได้เป็นอย่างดี

สุจริต เพียรชอบ (2520) มีความเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาต้องพยายามปรับปรุงบุคลิกภาพของตน ให้เหมาะสมกับการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเองกับนักเรียนเพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยและจุดใจที่จะให้นักเรียนกล้าที่จะขอคำปรึกษา และต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนทั้งในด้านคุณธรรมและความประพฤติ ส่วน สุรินทร์ สรสิริ (2514) มีความเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษา ควรจะเป็นผู้มีความรู้ดี และมีความเข้าใจในเรื่องการแนะแนวดีด้วย นอกจากนี้จะต้องเป็นคนเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย มีเหตุผลมีกำลังใจ มีความอ่อนหวานและเป็นผู้ที่นักเรียนให้ความไว้วางใจ ยกย่องนับถือ

เจริญผล สุวรรณโชติ (2516) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษามีไว้หลายประการซึ่งอาจให้คำย่อว่า 4R 4S คือมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความรับผิดชอบดี มีเหตุผลดี รู้จักการส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ เป็นผู้ไวต่อการรับรู้สามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้รวดเร็ว

ในต่างประเทศมีนักศึกษาหลายคน ที่มีความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาเช่น Mueller (อ้างถึงในละออ ชุตินทร, 2520) ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาว่าการจัดอาจารย์ให้ทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษานั้นคุณลักษณะเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ต้องเลือกอาจารย์ที่ปรึกษาที่เป็นผู้มีความสนใจในเหตุการณ์ต่าง ๆ อยู่เสมอ เป็นคนทันต่อเหตุการณ์ ขยันขันแข็งเอาใจใส่ในหน้าที่เป็นอย่างดีมีความรู้กว้างขวาง มีความเข้าใจ ในด้านวิชาการตลอดจนมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งบริการต่าง ๆ ที่จะสามารถติดต่อขอความช่วยเหลือและแนะนำนักเรียนได้อย่างถูกต้อง Martinson (อ้างถึงในละออ ชุตินทร, 2520) มีความเห็นคล้ายกับ Mueller และยังได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า อาจารย์ที่

ปรีกษาคควรจะเป็นผู้ที่เข้าใจคนอื่นได้ดีมีประสบการณ์ด้านการให้คำปรึกษามาบ้าง และควรจะมีเวลาพอที่ให้กับนักเรียนได้

Coldwell (อ้างถึงในชอล์ดดา ทวีญเมือง, 2524) มีความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาว่าจะต้องมีบุคลิกดี สร้างสัมพันธ์ภาพกับเด็กได้ดี พยายามที่จะรู้จักและเข้าใจเด็กทุกคน มีคุณธรรมและมีความรู้ ความเข้าใจในการให้คำปรึกษาด้วย

นอกจากนี้ Dressel (อ้างถึงในชอล์ดดา ทวีญเมือง, 2524) เห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาควรเป็นผู้ที่สนใจเด็กในความดูแล มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะช่วยเด็กตามต้องการได้ และสามารถให้คำปรึกษาทางวิชาการได้เป็นอย่างดี ส่วน Sarrington (อ้างถึงในปรีดา อ้วนจำ, 2527) ได้ให้ทัศนะว่า อาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องมีความชัดเจนในเรื่องมนุษยสัมพันธ์ นอกเหนือจากความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีเกี่ยวกับพัฒนาการของคนในวัยนี้ รวมทั้งจะมีความรู้ในเรื่องโปรแกรมการศึกษาต่าง ๆ ด้วย

สุภาพรณ โคตรจรัส (2518) เห็นว่านอกเหนือจากคุณลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าว แล้วอาจารย์ที่ปรึกษายังต้องประกอบด้วย คุณธรรมและจรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษาที่สำคัญ ได้แก่ เป็นผู้รักษาความลับ และคำนึงถึงสวัสดิภาพของเด็ก ไม่วิจารณ์หน่วยงานบุคคล ร่วมอาชีพ หรือสถาบันให้เด็กที่มาขอรับคำปรึกษาฟัง เพราะจะทำให้เกิดอคติได้มีความรับผิดชอบจะส่งผู้มาขอคำปรึกษาให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกรณี เมื่อทราบว่าตนไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ นอกจากนี้ควรมีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลและพยายามที่จะช่วยแนะนำทางให้ทุกคนรู้จักที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเองได้

2.5.2 หน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา

หน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาในสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งนั้นย่อมมีข้อแตกต่างกันไปในแต่ละสถาบัน ส่วนใหญ่แล้วหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญของอาจารย์ที่ปรึกษา คือ การเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำทางวิชาการให้แก่นักเรียน

Good (1964) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาว่า อาจารย์ที่ปรึกษา เป็นผู้ให้คำแนะนำนักเรียนในการเลือกแนวทางในการเรียน การตัดสินใจในการเลือกวิชาเรียนและแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียน

Mueller (อ้างถึงในละออ ชุตินทร, 2520) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาว่าอาจารย์ที่ปรึกษามีหน้าที่ ช่วยเหลือแนะนำนักเรียนในการวางแผนการเรียนเนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ในจุดมุ่งหมายของการศึกษา และมีความสามารถที่จะช่วยเหลือแนะนำนักเรียน ในการวางแผนการเรียนและเป้าหมายในการเรียนซึ่งแนวความคิดนี้สอดคล้อง กับ Williamsom (อ้างถึงในละออ ชุตินทร, 2520) ว่าอาจารย์ที่ปรึกษาจะต้อง ช่วยเหลือแนะนำนักเรียนในการเลือกวิชาเรียน ให้ครบตามหลักสูตรนอกจากนี้ ยังต้องสามารถที่จะนำข้อมูลอื่น ๆ มาประกอบการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนได้ อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับนักเรียน แต่ละคน

Hopskins (อ้างถึงในภัตตรา จันทปัญญาศิลป์, 2519) ได้ให้ความเห็น เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาไว้ค่อนข้าง ครอบคลุมและกว้างขวางว่า อาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจให้ ความอบอุ่นและเป็นกันเองกับนักเรียนแต่ละคนนอกเวลาเรียน จำนวนหน่วยกิตที่ นักเรียนจะต้องเรียนให้ครบ นอกจากนี้จะต้องมีความสามารถในการแปลความ หมายข้อมูลบางอย่างเกี่ยวกับตัวนักเรียนซึ่งจะได้จากการสัมภาษณ์ การให้ความ เอาใจใส่ในด้านการเงิน สุขภาพ นิสัยและทัศนคติของนักเรียน เขาได้เน้นว่า การสร้างสัมพันธภาพในการให้คำปรึกษาทางวิชาการ ไม่ใช่การแก้ปัญหาโดย การให้คำปรึกษาเท่านั้น แต่ต้องช่วยให้นักเรียนเข้าใจปัญหานั้น ๆ เข้าใจถึงข้อ ยุ่งยากต่าง ๆ ข้อเท็จจริงและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันไม่ใช่การบอก คำตอบ ในการแก้ปัญหาของนักเรียน การให้คำปรึกษาก็เหมือนกับการเรียน การสอน การให้ความเอาใจใส่ในด้านวิชาการและปัญหาการเรียนของนักเรียน เป็นการนำนักเรียนไปในทิศทางที่เหมาะสม เพื่อให้สำเร็จการศึกษา สำหรับ บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา ในสถาบันการศึกษาของ

ไทยนั้นได้มีผู้ให้ความเห็นไว้ต่าง ๆ กันดังที่ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2518) กล่าวว่า ได้มีการอภิปรายในหมู่อาจารย์มหาวิทยาลัยอยู่เสมอว่า อาจารย์ที่ปรึกษาควรมีหน้าที่ให้คำปรึกษาทางวิชาการเท่านั้น หรือควรมีหน้าที่ในการช่วยแก้ปัญหาทางจิตใจ และปัญหาส่วนตัวของนักศึกษาด้วย บางคนมีความเห็นว่า ควรทำทางด้านวิชาการอย่างเดียว คือ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตร การลงทะเบียน เลือกวิชาเรียนและดูแลให้นักศึกษาจบในเวลาที่เหมาะสมที่กำหนดไว้เท่านั้น ส่วนปัญหาทางด้านจิตใจ ปัญหาส่วนตัวของนักศึกษาควรมอบให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องเป็นผู้ดูแล ส่วนความคิดเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษาอีกกลุ่มหนึ่งให้ความเห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาควรจะให้ความช่วยเหลือให้นักศึกษาได้บ้าง ในกรณีที่ เป็นปัญหาไม่ร้ายแรง เช่น ทำหน้าที่เป็นผู้ฟังปัญหาต่าง ๆ ช่วยแนะแนวทางการตัดสินใจที่ถูกต้องหรือช่วยแนะแหล่งสวัสดิการและแหล่งบริการต่าง ๆ ที่จะช่วยแก้ปัญหาขึ้นต้นได้

ความคิดเห็นประการแรกที่ว่า อาจารย์ที่ปรึกษาควรมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาทางวิชาการอย่างเดียว ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของนักศึกษาต่างประเทศที่กล่าวมาแล้วเช่น Good Mueller and Williamson ที่ให้ความเห็นในทำนองเดียวกันว่า อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ให้คำแนะนำนักศึกษาในเรื่องการเลือกแนวทางในการเรียน ในการวางแผนการเรียน การตัดสินใจในการเลือกวิชาเรียน รวมทั้งช่วยแนะแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนซึ่งจะเห็นได้ว่าเกี่ยวข้องกับ การเรียนทั้งสิ้น ส่วนความคิดเห็นประการหลังที่ว่า อาจารย์ที่ปรึกษาควรให้ความช่วยเหลือแนะนำนักศึกษาในเรื่องส่วนตัว และเรื่องเกี่ยวกับสวัสดิการต่างๆได้บ้าง ในกรณีที่ เป็นปัญหาไม่ลึกซึ้งนัก ซึ่งตรงกับความคิดที่ว่า การที่นักศึกษาจะบรรลุผลสำเร็จในการเรียนเป็นผู้ประกอบด้วยคุณธรรมของครูนั้น นอกจากจะส่งเสริมในด้านการเรียนและสติปัญญาแล้วยังต้องส่งเสริมทางด้านอื่น ๆ อีก เช่น ด้านการปรับตัวด้านสภาพแวดล้อม รวมทั้งด้านความประพฤติ เพราะองค์ประกอบเหล่านี้มีผลต่อการเรียนทั้งสิ้น

ดังความเห็นของ Anastasi (อ้างถึงในละออ ชูติกร, 2520) ที่ว่าการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น ความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จทางการเรียนกับความถนัดทางการเรียนมีค่าต่ำ ทั้งนี้เพราะมีตัวแปรด้านที่ไม่ใช่สติปัญญา

มาเกี่ยวข้องกับหลายตัวแปรซึ่ง ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจสังคม การจูงใจและองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สติปัญญาในปัจจุบันสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ก็มีแนวโน้มมาทางความคิดเห็นเช่นเดียวกันนี้ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่มีผู้เขียนเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาไว้ ก็ได้ระบุว่า อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่นักเรียน ทั้งในด้านการเรียน ส่วนตัว ดังเช่น สุมณ อมรวิวัฒน์ (2518) ได้กล่าว ถึงบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาไว้ว่า เมื่ออาจารย์ที่ปรึกษารับนักศึกษาเข้ามาอยู่ในความดูแลแล้ว งานอันดับแรกที่จะช่วยเหลือนักศึกษา คือ การให้คำปรึกษาทางวิชาการ ได้แก่

1. การเลือกสายวิชาเรียนและการลงทะเบียนเรียน และอาจารย์ที่ปรึกษาต้องอธิบายลักษณะของหลักสูตร การแนะนำวิธีการกรอกบัตรลงทะเบียนให้ถูกต้องมิฉะนั้นจะเกิดปัญหาหลายประการเช่น เลือกวิชาที่ตนไม่ถนัด ไม่เข้าใจวิชาลงทะเบียน ไม่เข้าใจวิธีชำระเงินค่าหน่วยกิตและอื่น ๆ

2. การวัดผลในแบบหน่วยกิตการจัดหลักสูตรในแบบหน่วยกิตนั้นทุกวิชามีความสำคัญเท่าเทียมกันหมด จะต่างกันก็แต่จำนวนหน่วยกิตเท่านั้น อาจารย์ที่ปรึกษาต้องแนะนำให้นักศึกษาเอาใจใส่การเรียนทุกวิชาและคำนึงเสมอว่า การวัดผลอาจเกิดขึ้นได้เสมอ ไม่ใช่การสอบประจำภาคเท่านั้น

3. การเพิ่มและถอนทะเบียนเรียนในรายวิชาต่างๆ เมื่อนักศึกษาเรียนไปได้สักระยะหนึ่งเพื่อปรับให้เหมาะสมกับความสามารถและความถนัดของนักศึกษา

4. วิธีการเรียนและการแก้ปัญหาการเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาคควรแนะนำวิธีการเรียนการค้นคว้าการจัดเวลาเรียนให้นักศึกษาได้ทราบตั้งแต่ต้น หมั่นสอบถามปัญหาการเรียนของนักศึกษาอยู่เสมอ พร้อมทั้งให้คำแนะนำสภาพที่เป็นจริงและถูกต้อง ไม่นำเอามาตรฐานการเรียนของตัวอาจารย์ที่ปรึกษาเองในอดีตมาเป็นหลักในการแนะนำนักศึกษานอกจากนี้ สุมณ ได้ให้ความเห็นถึงบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของอาจารย์ที่ปรึกษาคือการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาในด้านสวัสดิการ ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาจะมีบทบาทในการให้คำแนะนำช่วยเหลือนักศึกษาในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น

1. ปัญหาส่วนตัว ได้แก่ ปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัยทั้งทางกายและจิตใจ
2. ปัญหาทางด้านสังคม ได้แก่ การปรับตัวในสังคมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
3. ปัญหาทางการเงิน ได้แก่ การขาดแคลนทุนทรัพย์ที่จะศึกษาแล้วเรียน การจัดหาทุนให้นักศึกษาการแสวงหาแหล่งสวัสดิการที่จะช่วยเหลือนักศึกษา
4. ปัญหาทางด้านอาชีพ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ต้องต่อวิชาชีพ การให้ข่าวสารหรือข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับแนวทางในการประกอบอาชีพต่อไป

สุจริต เพียรชอบ (2520) ได้ให้ความเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาจะปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลดีนั้น จะต้องปฏิบัติดังนี้

1. พยายามศึกษาและเข้าใจนักเรียนที่ตนให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี อาจจะทำให้เขียนอัตชีวประวัติ สัมภาษณ์พูดคุยกับนักเรียน สังเกตพฤติกรรมนักเรียนและรับฟังความคิดเห็นจากอาจารย์ที่สอนวิชาอื่น ๆ เป็นต้น
2. พยายามติดตามความคืบหน้าและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งในด้านหลักสูตรการลงทะเบียนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตนเองจะได้ให้คำปรึกษาที่ถูกต้อง
3. ศึกษาและพยายามทำความเข้าใจหลักสูตรให้ถ่องแท้ว่ามีจุดมุ่งหมายอย่างไร วิชาใดเป็นวิชาบังคับ วิชาใดเป็นวิชาเลือก เลือกได้มากน้อยเพียงใด
4. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการลงทะเบียนและที่แจ้งให้นักเรียนเข้าใจสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง
5. ทำความเข้าใจกับนักเรียนให้เข้าใจบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาในด้านต่าง ๆ
6. ประชุมนักเรียนที่อยู่ในความดูแลเป็นประจำ
7. การให้คำปรึกษาและการแก้ปัญหาต่าง ๆ นั้นควรให้ความช่วยเหลือทุกด้านทั้งทางวิชาการสุขภาพอนามัย ปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาส่วนตัวอื่น ๆ

8. เมื่อนักเรียนขอคำปรึกษาหรือความช่วยเหลือใด ๆ ควรช่วยเหลือให้ทันทั่วทั้งที่

9. ในขณะที่ให้คำปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาควรเป็นนักประชาธิปไตยและช่วยแนะในทางที่ถูกต้อง

10. ให้คำปรึกษาไปแล้วควรบันทึกไว้เตือนความจำและสะดวกในการวิเคราะห์ติดตามผล

11. เมื่อปรากฏว่าให้คำปรึกษาหรือแนะนำผิดพลาดไปควรรีบแก้ไขโดยด่วน และมีความใจกว้างยอมรับความผิดพลาดนั้น ๆ

12. ดูแลความเป็นอยู่และทุกข์สุขของนักเรียนเท่าที่จะทำได้

13. ให้ความเอาใจใส่ในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเป็นประจำและต่อเนื่อง ไม่ควรให้คำปรึกษาแต่เฉพาะตอนลงทะเบียนเรียนหรือเมื่อเกิดปัญหาเท่านั้น

14. หากทางติดต่อกับผู้ปกครองเป็นครั้งคราว เพื่อช่วยแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องรวดเร็วทันการณ์

ในการปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาจะมีปัญหาอยู่บ้างเนื่องจากเป็นภาระงานที่นอกเหนือจากหน้าที่สอนซึ่ง Mueller (อ้างถึง ละออ ชูติกร, 2520) ได้ให้ข้อคิดเพิ่มเติมไว้ในเรื่องการจัดและส่งเสริมการทำงานของอาจารย์ที่ปรึกษาพอสรุปได้ดังนี้

1. ในการจัดอาจารย์ที่ปรึกษาควรจะได้มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันในระหว่างอาจารย์และควรเป็นอาจารย์ประจำของสถาบันนั้น ๆ

2. ควรจัดให้มีการจูงใจ เช่น มีเงินค่าตอบแทนตามความเหมาะสมกับภาระงานที่ปฏิบัติหรือจัดให้มีการฝึกอบรมให้เข้าใจถึงวิธีการต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษา

3. ควรจัดให้มีการประชุมร่วมกันเป็นประจำก่อนที่จะปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และควรมีการประชุมปรึกษากันตามความเหมาะสมเพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

วัฒนา อาทิตย์เที่ยง (2522) พบว่า การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจัดได้ว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากผู้สำเร็จการศึกษาในระดับนี้จะเป็นกำลังคนในระดับกลางซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาติในปัจจุบัน

สมชัย วุฒิปรีชา (2512) ในการที่จะพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ แต่อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาประเทศยังไม่ได้ผลเต็มที่ ซึ่งมักถูกโจมตีเป็นเพราะระบบการศึกษา ซึ่งอาจจะสรุปปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาของไทยได้ 3 ประการ คือ ปัญหาการขาดแคลนคนระดับกลางและระดับสูงเพื่อพัฒนาประเทศ ปัญหาเด็กตกชั้นและปัญหาเรื่องคุณภาพของนักเรียนไม่สนองความต้องการของตลาด สิ่งเหล่านี้เป็นความสูญเสียทางการศึกษา และเป็นเครื่องที่ประสิทธิภาพของการจัดมัธยมศึกษาในประเทศไทย บุคคลที่จะถูกวิจารณ์มากที่สุด คือ ครูอาจารย์ ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาของประเทศ เพราะเป็นผู้รับผิดชอบการเรียนการสอนซึ่งองค์ประกอบเบื้องต้นทางการศึกษาต้องมีครูและนักเรียน ครูต้องมีความสัมพันธ์กับเด็กนักเรียนอย่างใกล้ชิดเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวโดยเฉพาะปัญหาการตกชั้น และปัญหาเรื่องคุณภาพของนักเรียนไม่สนองความต้องการของตลาด โรงเรียนควรกำหนดหน้าที่ให้ครูทุกคนรับผิดชอบนักเรียน ตั้งแต่ต้นจนจบจะช่วยแก้ปัญหาทั้งด้านการเรียนและการปกครอง เพราะครูมีโอกาสรู้จักนักเรียนโดยถ่องแท้ การแบ่งกลุ่มนักเรียนให้ครูรับผิดชอบควรคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจและภูมิหลังของนักเรียนให้ตรงกับความถนัด ความสนใจของครูผู้ดูแลด้วย ครูผู้ดูแลเหล่านี้ควรหาโอกาสรู้จักกับผู้ปกครองของนักเรียนในความดูแลของตนด้วย ครูผู้ดูแลนักเรียนอาจจะเรียกชื่อเสียใหม่ว่าครูที่ปรึกษาก็ได้

ภิญโญ สาธร (2513) ให้ความเห็นว่าในการศึกษาระดับมัธยมศึกษานี้นักเรียนทุกคนต้องใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่ที่โรงเรียนกับครูอาจารย์เท่า ๆ กับอยู่ที่บ้าน เมื่อนักเรียนมาใช้ชีวิตส่วนหนึ่งในโรงเรียน ครูอาจารย์จึงต้องให้ความสนใจสนทนเป็นกันเองให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาหรือเมื่อนักเรียนมาขอคำปรึกษา ให้ความอบอุ่นกับนักเรียนให้เหมือนกับนักเรียนอยู่ที่บ้าน เพื่อให้นักเรียนอยู่ในโรงเรียนได้อย่างมีความสุขและประสบผลสำเร็จทางการเรียน ตามจุดประสงค์

ที่ผู้ปกครองนักเรียนต้องการและยังเป็นการลดปัญหาต่าง ๆ ทางการศึกษา อีกด้วย โรงเรียนมัธยมศึกษาต่าง ๆ จึงได้จัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษาประจำชั้นเรียนขึ้น เพื่อทำหน้าที่นี้และได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้มีลักษณะเดียวกันในโรงเรียน เนื่องจากแต่ละโรงเรียนจะมีอาจารย์ที่ปรึกษาย่อยหลายคน ดังนั้นการกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้จะเป็นการสะดวกในการปฏิบัติงานและการตรวจผลการปฏิบัติ ดังเช่น โรงเรียนกัลยาณวัตร (2532) กำหนดบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาไว้ดังนี้

1. ดูแลตักเตือนนักเรียนเกี่ยวกับความประพฤติ การแต่งกาย กิริยา มารยาท
2. ให้คำแนะนำ ติดตามเกี่ยวกับการเรียน ทุกข์ สุข สวัสดิการ เป็นที่ปรึกษาของนักเรียนในเรื่องต่าง ๆ
3. รายงานผลการเรียน ความประพฤติ สุขภาพและเรื่องต่าง ๆ ของนักเรียนต่อผู้ปกครองนักเรียน
4. ดูแลนักเรียนให้เข้าแถวเคารพธงชาติในตอนเช้า และสำรวจการเรียนของนักเรียนทุกวันและรายงานผู้ปกครองให้ทราบทันที ถ้านักเรียนไม่มาโรงเรียนติดต่อกัน 3 วันขึ้นไป
5. ปฏิบัติการโหมโรงอย่างสม่ำเสมอตามเวลาที่กำหนดไว้
6. ดูแลนักเรียนทำความสะอาดห้องเรียนทุกวัน
7. ทำทะเบียนนักเรียน บันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ทั้งด้านความดีของนักเรียนที่ได้กระทำไว้ และข้อบกพร่องของนักเรียนต้องแก้ไขรวมทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนอุปนิสัย ทัศนคติ
8. ทำสมุดประจำตัวนักเรียน (รป. 4)
9. ทำงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่โรงเรียนขอความร่วมมือ

กนก จันทร์ขจร (2532) ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติโดยแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

คือ

ก. ด้านการปกครองนักเรียน

1. พบนักเรียนขณะเข้าแถวทุกวันเพื่อควบคุมดูแล ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการเข้าแถว ตรวจสอบสภาพทั่วไป
2. หาโอกาสพบนักเรียนในชั้นของตนเสมอเพื่อความใกล้ชิดประสานประโยชน์ระหว่างโรงเรียนกับนักเรียน
3. ควบคุม อบรม ดูแลนักเรียนในชั้นให้ปฏิบัติตามระเบียบของนักเรียน ติดตามให้นักเรียนแก้ไขข้อบกพร่องผิดพลาดหรือพฤติกรรมบางอย่าง
4. ทำตัวเป็นตัวอย่างแก่นักเรียน ด้านการแต่งกาย ประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสม
5. ติดต่อกับฝ่ายปกครอง ฝ่ายแนะแนว และผู้ปกครองนักเรียนอยู่เสมอ
6. รายงานผู้บริหารเมื่อมีเหตุอันจะก่อให้เกิดความเสียหาย

ข. ด้านวิชาการ

1. จัดทำบัญชีเรียกชื่อให้เป็นปัจจุบัน
2. จัดทำสมุดรายงานประจำตัวนักเรียนให้เรียบร้อยถูกต้องและแจ้งถึงผู้ปกครองนักเรียนตามกำหนดเวลาโดยเน้นผลการเรียนการสอนและด้านอื่น ๆ
3. ติดตามการเรียนการสอน ตรวจสอบตราดูผลการเรียนอย่างใกล้ชิด
4. มีแฟ้มพิเศษประจำชั้น เพื่อบันทึกรวบรวมข้อมูล สถิติ
5. ติดตามนักเรียนที่ขาดเรียนอย่างใกล้ชิด และแจ้งให้ผู้ปกครองนักเรียนทราบ

ค. ด้านธุรการและบริการ

1. ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในการจัดกิจกรรมของชั้นเรียน
2. ตรวจสอบตราดูความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชั้นเรียน ควบคุมให้นักเรียนที่เป็นเวรช่วยกันทำความสะอาด
3. ส่งเสริมผู้ประพฤดี ปฏิบัติชอบให้การยกย่องชมเชยเป็นตัวอย่างให้แก่นักเรียนสนับสนุนให้นักเรียนชั้นนั้นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน
4. การเปลี่ยนชื่อ นามสกุล เมื่อนักเรียนเปลี่ยนชื่อ นามสกุล ที่อยู่ ต้องนำหลักฐานและให้ทางโรงเรียนแจ้งให้ทางโรงเรียนทราบ

5. ติดตามดูแลพัสดุครุภัณฑ์ในห้องเรียนที่นักเรียนในชั้นเข้าไปเรียน
 6. ติดตามดูแลนักเรียนด้านกิจกรรมนักเรียน การเรียนลูกเสือ เนตรนารีหรือชุมนุม วิชาการต่าง ๆ ส่งเสริมให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรม
 7. เป็นตัวแทนของโรงเรียนด้านงานธุรการ เช่น เก็บเงินการกุศลต่าง ๆ ส่งจดหมาย แจ้งข่าวสารแก่ผู้ปกครองนักเรียน เป็นต้น
- โรงเรียนท่าพระวิทยายน (2532) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาในคู่มือโฮมรูมของโรงเรียนดังนี้
1. ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน
 2. ให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษาแก่นักเรียนทุกด้าน ทั้งในด้านการเรียน จรรยาบรรณ สังคม และความประพฤติ
 3. หาโอกาสรู้จักนักเรียนถึงบ้านติดต่อผู้ปกครองหรือหาโอกาสสนทนากับผู้ปกครองของนักเรียน
 4. ควบคุมการมาเรียน การลา การขาดเรียนของนักเรียนรวมทั้งการสำรวจนักเรียนในแถวและตรวจสอบบันทึกประจำห้องเรียน
 5. ประชุมชี้แจงให้นักเรียนรู้และเข้าใจระเบียบวินัยข้อบังคับและคำสั่งต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมทั้งปกครอง ควบคุมดูแลให้นักเรียนปฏิบัติตามด้วยความเรียบร้อย
 6. ตรวจสอบดูแลความสะอาดเรียบร้อยของห้องเรียนรวมทั้งการแต่งตั้งนักเรียนช่วยเหลืองานพิเศษ เช่น แต่งตั้งหัวหน้าห้อง รองหัวหน้า ผู้แทนห้อง และอื่น ๆ
 7. ทำบัญชีเรียกชื่อ สมุดประจำชั้น สมุดรายงาน บันทึกพฤติกรรมนักเรียน
 8. รับผิดชอบในหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย เช่น การเป็นครูเวร การควบคุมนักเรียนเข้าแถวหรือระหว่างมีกิจกรรมทั้งในและนอกโรงเรียน
 9. ติดต่อประสานงานกับครูอาจารย์ทุกฝ่ายเช่น ฝ่ายแนะแนว ทะเบียน หัวหน้าตึก อาจารย์ประจำวิชา และทุกฝ่ายในโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง

12. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ที่ได้รับผิดชอบ

โรงเรียนอุดรพิชัยรัชต์พิทยา (2538) ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของ
อาจารย์ที่ปรึกษาไว้ดังนี้

1. ทำบัญชีเรียกชื่อ หรือ เอกสารบันทึกเวลาเรียนของนักเรียน
2. ทำสมุดรายงานประจำตัวนักเรียนและส่งให้ผู้ปกครองรับทราบอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง
3. จัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนและผู้ปกครอง ตามความประสงค์ของฝ่ายบริหารและบริการต่าง ๆ
4. เป็นที่ปรึกษาของนักเรียนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การวางแผนเขียนข้อบังคับ การเลือกและกำหนดหน้าที่กรรมการคณะต่าง ๆ ประจำห้อง
5. ดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของห้องเรียนและโรงเรียนโดยเคร่งครัด
6. คอยตักเตือน ห้ามปรามนักเรียนมิให้กระทำผิดในทุกกรณี
7. รับรายงานหัวหน้าสถานศึกษา เมื่อมีเหตุอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเหตุบางอย่างที่จะจัดการเองไม่ได้
8. คอยดูแลควบคุมนักเรียนเวลาเข้าแถว เข้าห้องเรียนหรือเข้าห้องประชุม
9. ดูแลความสะอาด การรักษาอนามัยของนักเรียน การรับประทานอาหารตลอดจนน้ำดื่ม น้ำใช้
10. ดูแลการเรียนของนักเรียนในวิชาที่ตนไม่ได้สอน และช่วยเหลือแนะนำในการเรียนวิชานั้น ๆ ให้ได้ผลดี
11. ทำตนให้เป็นแบบอย่างอันดีแก่นักเรียนในด้านความประพฤติ กิริยา วาจา การแต่งกาย ฯลฯ
12. ติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียนโดยใกล้ชิด เพื่อความสะดวกในการปกครองนักเรียนและสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน

13. อาจารย์ที่ปรึกษามีหน้าที่ปฏิบัติเช่นเดียวกับครูอื่นทั่วไป ในเรื่องความจำเป็นที่จะต้องช่วยเหลืองานพิเศษของโรงเรียนที่ได้รับมอบหมายปฏิบัติภาระงานตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาโดยเคร่งครัดและรักษาวินัยข้าราชการครูตามพระราชบัญญัติ ระเบียบข้าราชการครู

14. ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

โรงเรียนหนองวัวซอพิทยาคม (2536) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาไว้ดังนี้

ด้านการปกครอง

1. พบนักเรียนขณะเข้าแถวทุกวัน เพื่อควบคุมดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการเข้าแถว การร้องเพลงชาติ สวดมนต์ไหว้พระและการอบรมหน้าแถวตรวจสอบรายชื่อนักเรียนผู้ขาดเรียน ขาดการเข้าแถว มาสายตลอดจนเครื่องแบบการแต่งกาย และสภาพทั่วไป

2. หาโอกาสพบนักเรียนในชั้นของตนเสมอ เพื่อความใกล้ชิด ติดตาม ดูแล อบรม สั่งสอน ได้ถามความทุกข์สุขและปัญหาต่าง ๆ ประสานประโยชน์ระหว่างโรงเรียน กับ โรงเรียน สดับตรับฟัง สังเกตปัญหาและข่าวความเคลื่อนไหว ถ้าจะมีความผิดปกติต้องรายงานให้ฝ่ายบริหารทราบทันที

3. หาโอกาสอบรม "ความรู้และจริยธรรมเพื่อชีวิต" หรือ "ธรรมเพื่อชีวิต" ตามหนังสือที่โรงเรียนพิมพ์แจก และนำเรื่องที่อบรมหน้าเสาธงมากล่าวซ้ำเพิ่มเติม เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีศีลธรรม จริยธรรม เป็นนักเรียนที่ดี ตามที่โรงเรียนและสังคมต้องการ

4. ควบคุม อบรม ดูแล นักเรียนในชั้นให้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องความประพฤติ จรรยา มารยาท และระเบียบวินัย ติดตามให้นักเรียน แก้ไขข้อบกพร่องผิดพลาด หรือ พฤติกรรมบางอย่างที่ได้รับรายงาน ดำเนินการเรื่องงานประจำชั้นต่าง ๆ ที่โรงเรียนมอบหมายสั่งการ ส่งเสริมให้นักเรียนในชั้นร่วมมือกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยดูแลควบคุมนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม หรือการเข้าห้องประชุมทุกครั้ง

5. ก้าวตัวเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน ด้านการแต่งกาย ประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมที่ควรวางตัวเป็นครูที่ดีตลอดเวลาเมื่อพบเห็นนักเรียนประพฤติปฏิบัติไม่ถูกไม่ควร ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนในชั้นหรือชั้นอื่น ต้องเรียกมาอบรมตักเตือนว่ากล่าวถ้ามีความผิดพลาดบกพร่องต้องติดตามแก้ไขขอให้บันทึกลงแบบรายงาน "แบบบันทึกนักเรียนที่ผิดระเบียบและคำสั่งดำเนินการของครู อาจารย์โรงเรียนหนองวัวซอพิทยาคม"

6. ติดต่อฝ่ายปกครอง ฝ่ายแนะแนว และผู้ปกครองอยู่เสมอถ้ามีโอกาสควรเยี่ยมบ้านนักเรียนบ้าง โดยเฉพาะรายที่มีปัญหาเพื่อให้เกิดความราบรื่นเรียบร้อยทุกฝ่ายสดับตรับฟังปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหา นักเรียนที่แก้ไขไม่ได้ขอให้แจ้งฝ่ายปกครอง ฝ่ายแนะแนว หรือฝ่ายวิชาการหรือผู้อำนวยการทราบ

7. รายงานผู้บริหาร เมื่อมีเหตุอันจะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งภายในภายนอกโรงเรียน ปัญหาของนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและคณะผู้ช่วยผู้บริหารพร้อมจะรับฟังและช่วยเหลืออยู่เสมอ

ด้านวิชาการ การเรียนการสอน

1. จัดทำบัญชีเรียกชื่อให้เป็นปัจจุบัน ครูประจำชั้นนำส่งให้ผู้บริหารลงนามทุกเดือน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตลอดจนผู้ปกครองสามารถตรวจสอบเวลาการมาเรียนของนักเรียนได้ในกรณีจำเป็น

2. จัดทำสมุดรายงานประจำตัวนักเรียนให้เรียบร้อย ถูกต้องตามระเบียบการวัดผลที่โรงเรียนกำหนด ต้องนำส่งแจ้งผู้ปกครองตามกำหนดเวลา การรายงานถึงผู้ปกครอง ต้องเน้นเรื่องผลการเรียน การสอนและควรรายงานด้านอื่น ๆ เช่น หน้าที่ความรับผิดชอบ การใช้เวลาวาง การเอาใจใส่การเรียน ความสัมพันธ์กับครูและเพื่อน อุปนิสัย ความประพฤติความละเอียดรอบคอบ สุขภาพ ความคิดสร้างสรรค์ การใช้จ่าย ปัญหาส่วนตัว ฯลฯ

3. ติดตามการเรียนการสอน ตรวจตราดูผลการเรียนโดยใกล้ชิด แก้ปัญหาการขาดเรียน หนีชั่วโมงเรียน ถ้าขาดเรียนไม่มีใบลาต้องส่ง

ไปรษณียบัตรไปติดตาม ถ้าขาดหลายวันต้องขอจดหมายของโรงเรียนส่งแจ้งผู้ปกครองด่วน และรายงานฝ่ายวิชาการทราบ

4. มีแฟ้มพิเศษประจำชั้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติ เก็บสำเนาจดหมายตามตัวนักเรียนที่ขาดเรียนบันทึกการต่าง ๆ ที่โรงเรียนสั่งการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของชั้นเรียน

5. ติดตามใกล้ชิดนักเรียนที่ขาดเรียน มีปัญหาการเรียนต้องรีบติดตามการที่จะแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ กรณีนักเรียนขาดเรียนนาน ต้องเก็บหลักฐานการส่งไปรษณียบัตรจดหมายโรงเรียน ถ้ายังไม่ทราบผลการขาดเรียนของนักเรียน ต้องส่งจดหมายของโรงเรียนลงทะเบียบตอบรับ

6. เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของครูผู้สอนทุกคน จะต้องพยายามใช้ห้องสมุดรายวิชาในห้องเรียน ประกอบการเรียนการสอน ต้องช่วยควบคุมดูแลรักษาหนังสือและอุปกรณ์ ในตู้ในห้องเรียนที่ตนเข้าทำการสอน

7. เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าของห้องวิชาและผู้สอนที่ร่วมใช้ในห้องเรียนนั้นจะต้องช่วยกัน จัดทำบรรยากาศทางวิชาการ ในห้องเรียนต้องมีการตกแต่งมีภาพ แผนภาพ ข้อความ ฯลฯ จัดทำห้องเรียนเป็นห้องรายวิชา

ด้านธุรการและบริการ

1. ให้ค่าปรึกษาแก่นักเรียนในการจัดกิจกรรมของชั้น เช่น เลือกตั้งหัวหน้า รองหัวหน้า ผู้รักษาแฟ้มบันทึกการสอนประจำชั้น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ และเวรประจำชั้น ในเมื่อจัดเวรแล้ว ให้เขียนรายชื่อนักเรียนลงตารางเวรประจำวัน เพื่อดูแลรับผิดชอบการปฏิบัติงานทำเวรประจำวันในคาบสุดท้ายของแต่ละวัน

2. ต้องตรวจตราดูแลความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ห้องเรียนที่ตนเข้าสอนทุกคาบการสอนโดยเฉพาะคาบสุดท้าย ต้องช่วยกันควบคุมการทำเวรของนักเรียนให้นักเรียนช่วยกันทำความสะอาด

3. ส่งเสริมผู้ประพฤดีดี ปฏิบัติชอบให้การยกย่องชมเชยเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนทั่วไป หากทางกระตุน สนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนมีมานะขยันหมั่นเพียร

ในการศึกษาแล้วเรียนควรทำกราฟสถิติเปรียบเทียบผลการเรียนในชั้นอธิบายให้นักเรียนทราบ

4. การเปลี่ยนชื่อ เปลี่ยนนามสกุล เมื่อนักเรียนคนใดเปลี่ยนชื่อ ชื่อสกุล ที่อยู่ต้องนำหลักฐานและให้ผู้ปกครองยื่นคำร้องแจ้งทางโรงเรียนทราบ

5. ติดตามดูแลพัสดุครุภัณฑ์ในห้องเรียน ที่นักเรียนในชั้นเข้าไปเรียน ถ้าเกิดเสียหายโดยเหตุอันไม่สมควร ผู้ทำเสียหายต้องชดใช้ค่าเสียหายให้โรงเรียน

6. ติดตามดูแลนักเรียนด้านกิจกรรมนักเรียน การเรียนลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด หรือชุมนุมวิชาการต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนในชั้น ได้ร่วมกิจกรรม การไปอยู่ค่ายพักแรม การไปทัศนศึกษา การแสดงผลงาน ในการจัดนิทรรศการ การร่วมการกุศลต่าง ๆ ฯลฯ

7. เป็นตัวแทนของโรงเรียนด้านงานธุรการ เช่น การขายหนังสือ วันเด็ก การเก็บเงินการกุศล การส่งจดหมายแจ้งข่าวสาร ฯลฯ

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาได้มีการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

สุพัตรา เพชรมณี (2513) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปรากฏผลดังนี้

ลักษณะทั่วไปของครู นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าชอบครูที่เป็นกันเอง กับนักเรียนทุกคน เป็นครูที่ใจดีและเข้มแข็ง พูดด้วยถ้อยคำสุภาพและชัดเจน ต้องการให้ครูแนะแนวทางในด้านต่าง ๆ รูปร่างของครูไม่สำคัญต่อการสอน ส่วนทางด้านการสอนนักเรียนมีความเห็นว่าครูควรสอนโดยให้เด็กสามารถคิดค้น คำตอบเองได้ เป็นตัวอย่างในทุกด้าน ควรกวาดขันด้านความประพฤติมากกว่า การแต่งกาย ความประพฤติส่วนตัวของครู นักเรียนส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า

ครูควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนในทางซันซันแข็ง หาความรู้เพิ่มเติม เป็นต้น
 เฉลียว บุรีภักดีและคณะ (2520) ได้ทำการวิจัยเรื่องลักษณะของครูที่ดี
 โดยศึกษาความเห็นต่อลักษณะของครูที่ดีของบุคคล 6 ประเภท คือ นักเรียน
 ผู้ปกครอง ครูหรือศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา พระ และผู้ทรงคุณวุฒิมี
 ผลสรุปได้ดังนี้

ก. ลักษณะของครูที่ดี สรุปความเห็นทั่วไปจากคำถามปลายเปิดได้ คือ
 มีความประพฤติเรียบร้อย มีความรู้ดีตามหลักสูตรที่สอน บุคลิกดี แต่งกายสุภาพ
 สะอาดเหมาะสม ตั้งใจสอนรักการสอน สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ตรงต่อเวลา
 มีความยุติธรรมรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย หมั่นหาความรู้วิธีการหาความรู้
 สุขภาพดีไม่เจ็บป่วย มีวิธีสอนแปลก ๆ ที่ดีและมีกิจกรรม พุดจาสุภาพอ่อนน้อม
 มีมนุษยสัมพันธ์อันดี รักและศรัทธาในอาชีพครู เมตตากรุณาต่อเด็ก เข้าใจ
 และพยายามเข้าใจปัญหาเด็กเป็นกันเองกับเด็ก ร่าเริง แจ่มใส ไม่บูดบึ้ง
 เป็นตัวอย่างแก่เด็ก มีความรู้รอบตัวกว้างขวาง ค้นคว้าเพิ่มเติมและหาความรู้
 ใหม่มาสอน เตรียมการสอนและทำบันทึกการสอน ซื่อสัตย์ เสียสละ

ข. ลักษณะที่จำเป็นสำหรับครูที่ดีจากคำถามปลายเปิด คือ มีความ
 เกียรติยศมีความซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อเวลา มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร
 ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ รับผิดชอบในหน้าที่การงาน รับผิดชอบต่อภาระการกระทำ
 ของตน เป็นตัวอย่างที่ดี ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ค. ลักษณะครูที่ดี ที่สรุปจากคำตอบได้ 5 ด้านด้วยกัน คือ
 มีความรู้ดี สอนดี สุขภาพดี ประพฤติดี มีน้ำใจประชาธิปไตย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2522) ได้ศึกษาลักษณะครูดี
 ในทัศนะของเด็ก ผลการวิจัยได้สรุปได้ดังนี้ นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า ครูควร
 ประพฤติตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ และไม่เห็นว่าครูจะวางตัว
 ประพฤติตนไม่เหมาะสมหรือแต่งกายน่านิยมในสังคม

สุนา อัสวายุภักต์กุล (2523) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทที่ได้ปฏิบัติ
 จริงและปัญหาในการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลักสูตรพุทธ
 ศักราช 2521 ประจำปีการศึกษา 2521 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชลบุรี

โดยศึกษาบทบาทของครูที่ปรึกษา 4 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความประพฤติ ด้านการให้คำปรึกษาเบื้องต้น และด้านการใช้เทคนิคในการแนะแนว (ซึ่งด้านเทคนิคการแนะแนวประกอบด้วย การสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม อัตชีวประวัติ สังคมมิติ ระเบียบสะสม ระเบียบพฤติกรรมการณ์การเยี่ยมบ้าน) มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทและปัญหาในการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาที่ได้ปฏิบัติจริง
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทที่ได้ปฏิบัติจริงของครูที่ปรึกษาตามตัวแปรเพศ จำนวนนักเรียนภายใต้ความรับผิดชอบ คุณวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการแนะแนว
3. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาตามตัวแปรเพศ จำนวนนักเรียนภายใต้ความรับผิดชอบ คุณวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการแนะแนว

ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูที่ปรึกษาส่วนใหญ่อบรมดูแลเอาใจใส่นักเรียนด้านความประพฤติ และใช้เทคนิคการแนะแนวทางสังเกต 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียนและการใช้เทคนิคการแนะแนวการสัมภาษณ์ 1-2 ครั้งต่อเดือน อบรมดูแล เอาใจใส่นักเรียนด้านการเรียน 1 - 2 ครั้งต่อภาคเรียนและไม่ใช้เทคนิคการแนะแนวในด้านแบบสอบถามอัตชีวประวัติสังคมมิติ ระเบียบสะสม ระเบียบพฤติกรรมการณ์ และการเยี่ยมบ้าน
2. ในการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาพบว่า ครูที่ปรึกษาไม่มีเวลาในการใช้การสังเกตระเบียบพฤติกรรมการณ์ และการเยี่ยมบ้าน ปัญหาเวลาว่างไม่ตรงกับนักเรียนในการใช้การสัมภาษณ์ ไม่ทราบวิธีการใช้สังคมมิติ นักเรียนไม่ปฏิบัติตามในการอบรมดูแลและเอาใจใส่นักเรียนด้านความประพฤติ และปัญหาครูที่ปรึกษาเห็นว่า เป็นหน้าที่ของฝ่ายแนะแนวในการอบรมดูแลเอาใจใส่นักเรียนในการเรียน คือ การให้คำปรึกษา เบื้องต้นแก่นักเรียน การใช้แบบ สอบถาม อัตชีวประวัติและระเบียบสะสม

3. บทบาทที่ได้ปฏิบัติจริงของครูที่ปรึกษาเพศหญิง และเพศชายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านการอบรมดูแลเอาใจใส่นักเรียนด้านการเรียนด้านความประพฤติการให้คำปรึกษาเบื้องต้น การสังเกต การสัมภาษณ์ อัดตัวประวัติและสังคมมิติ

4. บทบาทที่ได้ปฏิบัติจริงของครูที่รับผิดชอบนักเรียน 20 - 25 คนกับมากกว่า 25 คนขึ้นไป และครูที่ปรึกษาที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและสูงกว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านการอบรมดูแลเอาใจใส่นักเรียนด้านการเรียน ด้านความประพฤติ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น การสังเกต การสัมภาษณ์ อัดตัวประวัติ สังคมมิติและการเยี่ยมบ้าน

5. บทบาทที่ได้ปฏิบัติจริงของครูที่ปรึกษาที่เคยอบรมแนะแนวและไม่เคยอบรมการแนะแนว มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน

6. ปัญหาในการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาเพศชายกับเพศหญิงและครูที่ปรึกษาที่เคยอบรมแนะแนว และไม่เคยอบรมแนะแนวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านการอบรมดูแลเอาใจใส่นักเรียน ด้านการเรียน ความประพฤติ การให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน การสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม อัดตัวประวัติ สังคมมิติ ระเบียนพฤติกรรมและการเยี่ยมบ้าน

7. ปัญหาในการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษา 20 - 25 คน กับมากกว่า 25 คนขึ้นไปและครูที่ปรึกษาที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและสูงกว่า ปริญญาตรีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านการอบรมดูแลเอาใจใส่นักเรียนด้านการเรียน ด้านความประพฤติ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น การสังเกต การสัมภาษณ์แบบสอบถาม อัดตัวประวัติสังคมมิติ ระเบียนสะสมและระเบียนพฤติกรรม

อภิญญา สมิทธิ์เศรษฐ์ (2524) ได้ศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานจริงของครูที่ทำหน้าที่ครูที่ปรึกษาชั้นมัธยมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาเกี่ยวกับด้านการสอน หน้าที่อื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ด้านการปรึกษาปัญหาต่าง ๆ แก่นักเรียน ด้านการใช้เทคนิคการแนะแนวและเปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานของครูที่

ปรึกษาที่มีความแตกต่าง เรื่องเพศ อายุราชการ และความรู้ในเรื่องการ
 แนะนำ ผลการวิจัยปรากฏว่า ปัญหาในการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาเพศหญิง
 กับเพศชาย และครูที่ปรึกษาที่เคยเรียนหรือเคยอบรม การแนะนำกับไม่เคย
 อบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านหน้าที่อื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย
 ด้านการใช้เทคนิคการแนะนำและปัญหาการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษา ที่มีอายุ
 ราชการ ต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับแนวทางในการ
 แก้ปัญหาการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาด้านการสอนส่วนใหญ่เห็นว่า กรมสามัญ
 ศึกษาควรจัดสรรกำลังครูให้เพียงพอด้านหน้าที่อื่นที่ได้รับมอบหมาย ส่วนใหญ่
 เห็นว่า โรงเรียนควรจัดหน้าที่อื่น ๆ ให้เหมาะสมแก่ครูที่ปรึกษาด้านการปรึกษา
 ปัญหาต่าง ๆ แก่นักเรียนอันเป็นหน้าที่ของฝ่ายแนะแนวและควรอบรมครูที่ปรึกษา
 ให้มีความรู้ในหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ ด้านการใช้เทคนิคแนะนำส่วนใหญ่เห็นว่า
 เป็นหน้าที่ของฝ่ายแนะแนว

บัณฑิต ชนะชัย (2533) ได้ศึกษาบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาในโรงเรียน
 มัธยมศึกษาผลการวิจัย พบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการ
 ปกครองอยู่ในระดับมาก โดยอาจารย์ที่ปรึกษามีความเห็นว่า งานที่อาจารย์ที่
 ปรึกษาปฏิบัติมากลำดับแรกคือ เรื่องการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม
 ของโรงเรียนส่วนนักเรียน มีความเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติมากลำดับแรก
 คือ เรื่องการควบคุมดูแลนักเรียนในด้านความประพฤติ การอบรมนักเรียนที่อยู่ใน
 ความรับผิดชอบและส่งเสริมให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่ด้าน
 วิชาการอยู่ในระดับมาก โดยอาจารย์ที่ปรึกษา มีความเห็นว่า งานที่อาจารย์ที่
 ปรึกษาได้ปฏิบัติมากลำดับแรกคือ เรื่องของการจัดทำสมุดรายงานประจำตัว
 นักเรียน ส่วนนักเรียนมีความเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติมากเป็นลำดับแรก
 คือ เรื่องการอบรมนักเรียนให้รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการเรียน

3. กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่ด้าน
ธุรการและบริการอยู่ในระดับมาก โดยอาจารย์ที่ปรึกษามีความเห็นว่า งานที่
อาจารย์ที่ปรึกษา ปฏิบัติมากลำดับแรกคือ เรื่องการชมเชยนักเรียนที่ประพฤติ
ปฏิบัติดีและให้คำแนะนำนักเรียนในการจัดเวรประจำวันนักเรียน ส่วนนักเรียน
มีความเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติมากลำดับแรกคือ เรื่องการตรวจตราดูแล
ความสะอาดเรียบร้อยของห้องเรียน

4. กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษามี
ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยอาจารย์ที่ปรึกษามีความเห็นว่า ปัญหามากลำดับ
แรก คือ มีงานทำมากเกินไป ส่วนนักเรียนมีความเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษามี
คุณลักษณะไม่เหมาะสมของการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

Dickstein (1972) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บุคลิกลักษณะของผู้ให้
คำปรึกษาซึ่งเป็นที่ต้องการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน
มัธยมศึกษา มอสโคว์ รัฐไฮคาโร จำนวน 563 คน ผลจากการศึกษา พบว่า
เรื่องอายุและการแต่งกายไม่เป็นสิ่งสำคัญที่จะมีผลหรืออุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน
ของผู้ให้คำปรึกษาแต่สำหรับเพศของผู้คำปรึกษาปรากฏว่าเป็นที่นิยมกันทั้ง
เพศชายและเพศหญิง อย่างไรก็ตามเด็กชายนิยมและมาขอพบผู้ให้คำปรึกษาที่
เป็นเพศชายมากกว่า และทำนองเดียวกันเด็กหญิงก็นิยมผู้ให้คำปรึกษาเพศหญิง
มากกว่า

Orwig (1971) ได้ศึกษาความต้องการเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ให้
คำปรึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนผิวดำที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ผลการศึกษาพบว่า

1. เชื้อชาติของผู้ให้คำปรึกษามีใช้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ
2. นักเรียนต้องการผู้ให้คำปรึกษาที่ได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี
เพื่อจะมาช่วยเหลือเขา
3. การแต่งกาย การไว้ทรงผม และการใช้เครื่องประดับของผู้ให้คำ
ปรึกษามีใช้องค์ประกอบที่สำคัญ

4. เพศของผู้ให้คำปรึกษามีใช้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากนักในการปฏิบัติหน้าที่การให้คำปรึกษา

Norman (1972) ได้ศึกษาบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาในทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ให้คำปรึกษาครูและนักเรียนในโรงเรียนมัธยมแบบประสม 14 โรงเรียนแถบชานเมืองบอสตัน กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนทั้งสิ้น 848 คนผลของการศึกษาพบว่าผู้ให้คำปรึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า บทบาทที่สำคัญและจำเป็นของผู้ให้คำปรึกษา คือ การให้ความช่วยเหลือนักเรียนในปัญหาเชิงจิตวิทยา แต่ไม่ได้คาดหวังว่า การปฏิบัติงานนั้นจะได้ผลดีอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนนักเรียนเห็นว่า ผู้ให้คำปรึกษาไม่จำเป็นต้องมีความสามารถและประสบการณ์ในการแก้ปัญหาเชิงจิตวิทยา นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้ให้คำปรึกษาควรมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนในด้านการเลือกสถานที่เรียนต่อ และการที่ผู้ให้คำปรึกษามีบทบาทและรับผิดชอบในเรื่องวินัยของโรงเรียนภายในโรงเรียนจะเป็นผลเสียต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและนักเรียน

Musgrove and Tayler (อ้างถึงในโกสินทร์ รัชสยาพันธ์, 2530) ได้ศึกษาลักษณะครูที่ดีในความคาดหวังของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,379 คนจากเรื่องความสิ้น ๆ เรื่องครูดี ผลปรากฏว่า สรุปผลได้ 4 ด้าน คือ

1. มีวิธีการสอนดี
2. รักษาวินัยและการปกครองดี
3. บุคลิกภาพดี
4. จัดห้องเรียนและบริหารชั้นเรียนดี

Hollis (อ้างถึงในโกสินทร์ รัชสยาพันธ์, 2530) ได้ศึกษาข้อมูลจากนักเรียนกว่า 8,000 คนถึงลักษณะของครูที่นักเรียนคิดว่าดี คือ มีความสามารถอธิบายเรื่องยาก ๆ ด้วยความอดทน มีความเห็นอกเห็นใจเด็ก มีความยุติธรรม มีอารมณ์ขัน มีความพร้อมที่จะรับคำถาม มีความสนใจกว้างขวางและมีวินัยอย่างมั่นคง

Hart (อ้างถึงในประจักษ์ เถาว์ทิพย์, 2522) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดีพบว่า ครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนจะต้องเป็นคนร่าเริง บุคลิกลักษณะดี มีนิสัยขบขัน มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นเพื่อนกับคนทุกชั้น เข้าใจไหน เข้าใจได้ เป็นผู้สนใจนักเรียน เป็นผู้สร้างบทเรียนให้เป็นที่สนใจของนักเรียนกระตุ้นเร้าใจนักเรียนให้อยากรู้อยากเรียน สนใจและพอใจที่จะเรียน เรียนด้วยความสนุกสนาน รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล คือ ความสามารถ ความสนใจและความถนัด จะสั่งให้นักเรียนทำอะไรก็ต้องให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคลและจากงานวิจัยเดียวกันนี้ พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนต้องการครูที่มีลักษณะดังนี้ คือ มีความเห็นอกเห็นใจนักเรียน สนใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วยความสามารถและได้ผล รายงานผลการเรียน ความประพฤติของนักเรียน ให้ผู้ปกครองทราบเป็นระยะ มีความสามารถในการสอน รับผิดชอบในการสอนและสอนนักเรียนอย่างได้ผล

ส่วนบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไป ต้องการครูที่มีลักษณะดังนี้ คือ ครูควรทำงานอย่างน้อยวันละ 8 ชั่วโมง ควรเป็นบุคคลที่มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ไม่ว่าลักษณะที่อยู่อาศัย การแต่งกาย และอาหารการกิน เป็นคนประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อหรูหรา ร่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อในสังคมจนเกินไปควรเป็นแบบอย่างของสังคมเป็นคนไม่หวังในสิ่งตอบแทนจนเกินไป

จากแนวความคิดที่ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้องกันดังได้เสนอมาแสดงให้เห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งของสถาบันการศึกษา ผู้ที่มาปฏิบัติงานในตำแหน่งอาจารย์ที่ปรึกษา จึงมีบทบาทในการช่วยเหลือนักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านการเรียนและการสอนรวมทั้งช่วยให้นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตัวนักเรียนเป็นผลให้นักเรียนประสบผลสำเร็จทางการเรียน และอยู่ในโรงเรียนได้อย่างมีความสุข อาจารย์ที่ปรึกษาควรจะเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีความประพฤติเหมาะสมเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีในทุก ๆ ด้านรวมทั้งเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์อันดี มีคุณธรรมมีความเมตตากรุณา มีความสุภาพอ่อนน้อม ส่วนทางด้านบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษานั้นอาจารย์ที่ปรึกษาควร

เข้าใจเป็นอย่างดีว่าบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนนั้น ไม่เพียงแต่ให้ความช่วยเหลือนักเรียนในด้านการวางแผนการเรียนเท่านั้น ยังต้องเป็นผู้ช่วยแก้ไขปัญหาทางจิตใจและทางส่วนตัวของนักเรียนและยังมีหน้าที่รับผิดชอบในการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับนักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียนด้วย